

**İLKÖĞRETİM BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN
SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA VERİLEN
DEĞERLERİ EDİNME DÜZEYLERİ
(ERZİNCAN ÖRNEĞİ)**

Nihan AKTAŞ

**Yüksek Lisans Tezi
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
Yrd. Doç. Dr. Ahmet NALÇACI
2010
Her Hakkı Saklıdır**

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI

Nihan AKTAŞ

İLKÖĞRETİM BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL
BİLGİLER PROGRAMINDA VERİLEN DEĞERLERİ
EDİNME DÜZEYLERİ (ERZİNCAN ÖRNEĞİ)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Ahmet NALÇACI

**ERZURUM – 2010
TEZ KABUL TUTANAĞI**

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Ahmet NALÇACI danışmanlığında, Nihan AKTAŞ tarafından hazırlanan bu çalışma 21/06/2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından İlköğretim Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Ahmet NALÇACI

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Semra ŞEN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Mete ALİM

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. /...../.....

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	SAYFA NO
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VI
TABLolar LİSTESİ	VII
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	2
1.2. Alt Problemler	2
1.3. Sayıtlar	3
1.4. Sınırlılıklar	3
1.5. Araştırmanın Önemi	3
1.6. Araştırmanın Amacı	4
İKİNCİ BÖLÜM	5
2. DEĞERLER EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Değer(ler) Kavramı	5
2.2. Değer Sınıflamaları	7
2.3. Değerler Eğitimi	11
2.3.1. Okulda Değerler Eğitimi	12
2.3.1.1. Örtük Program	13
2.3.1.2. İlköğretim Programında Değerler Eğitimi	14
2.3.1.3. Sosyal Bilgiler ve Değerler Eğitimi	14
2.3.2. Ailede Değerler Eğitimi	16
2.3.3. Medya ve Değerler Eğitimi	17
2.4. Değerler Eğitimi Yaklaşımları	18
2.4.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi	18
2.4.2. Değer Açıklama	19
2.4.3. Değer Analizi	19
2.4.4. Ahlaki Muhakeme	20
2.5. Değerler Eğitimi ile İlgili Araştırmalar	24

2.5.1. Değerler Eğitimi Alanında Yapılan Yerli Araştırmalar	24
2.5.2. İlgili Araştırmalar Alanında Yapılan Yabancı Araştırmalar	27
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	30
3.YÖNTEM.....	30
3.1. Araştırma Modeli	30
3.2. Evren ve Örneklem.....	30
3.3 Veri Toplama Aracı.....	31
3.3.1 Değerler Eğitimi Ölçeği	31
3.3.2 Kişisel Bilgi Formu	33
3.4.Verilerin Toplanması.....	33
3.5.Verilerin İstatistiksel Analizi	33
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	34
4.BULGULAR VE YORUM.....	34
4.1. Cinsiyete Göre Değerler Eğitimi Ölçeği T-Testi Sonuçları	34
4.2. Kardeş Sayısına Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları.....	35
4.3. Baba Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları.....	37
4.4. Anne Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları.....	40
4.5. Baba Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları.....	44
4.6. Anne Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları.....	47
4.7. Aylık Gelir Düzeyine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları.....	49
4.8. Televizyonda En Çok İzlenen Program Türüne Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları.....	51

BEŞİNCİ BÖLÜM	54
5.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	54
5.1. Sonuç	54
5.2. Öneriler.....	57
KAYNAKÇA	58
EKLER.....	63
ÖZGEÇMİŞ.....	67

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
İLKÖĞRETİM BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER
PROGRAMINDA VERİLEN DEĞERLERİ EDİNME DÜZEYLERİ
(ERZİNCAN ÖRNEĞİ)
Nihan AKTAŞ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet NALÇACI

2010-67 + VII

Jüri: Yrd. Doç. Dr. Ahmet NALÇACI

Yrd. Doç. Dr. Semra ŞEN

Yrd. Doç. Dr. Mete ALIM

Bu araştırma ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler öğretim programında verilen değerleri edinim düzeylerini belirlemeye yönelik, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini 2009-2010 öğretim yılında seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen Erzincan il merkezindeki 11 ilköğretim okulu beşinci sınıfta bulunan 506 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada Keskin (2008) tarafından geliştirilen “Değerler Eğitimi Ölçeği” kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgular SPSS programıyla analiz edilmiştir. Anne mesleğinin değerleri edinim düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmazken, buna karşılık; cinsiyet, anne-baba öğrenim durumu, baba mesleği, aylık gelir düzeyi ve televizyonda en çok izlenen program türü değişkenlerine göre öğrencilerin değerleri edinim düzeylerinde anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değer(ler), Değerler Eğitimi, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

ABSTRACT
MASTER THESIS
THE ACQUISITION LEVEL OF VALUES OF FIFTH GRADE PRIMARY
SCHOOL STUDENTS GIVEN IN SOCIAL STUDIES CURRICULUM
(ERZINCAN SAMPLE)

Nihan AKTAŞ

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Ahmet NALÇACI

2010 – 67 + VII

Jury: Assist. Prof. Dr. Ahmet NALÇACI

Assist. Prof. Dr. Semra ŞEN

Assist. Prof. Dr. Mete ALIM

The aim of the study is to determine the acquisition level of values of fifth grade primary school students given in social studies curriculum, the research was designed survey model. The sample of the study consisted of 506 fifth grade student with randomly determined in 11 primary school in Erzincan, in 2009-2010 education year.

Values Education Scale, which is developed by Keskin (2008) has been used in this study.

The data was analyzed by SPSS, it is concluded that the acquisition level of values doesn't vary in respect to mother job; however, in respect to gender, parent's education level, father's job, monthly income and program type that most watched on television there is significant difference in the acquisition level of values of students.

Key words: Value(s), Values Education, Social Studies Curriculum.

ÖNSÖZ

Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte sosyal yaşam da değişmekte ve bu değişim değerleri de etkilemektedir. Toplumun kültürel mirasını gelecek nesillere aktarma rolü olan eğitimin toplumda var olan ve olması gereken değerleri doğru ve etkili bir şekilde aktarması okullarda verilen eğitimle mümkün olacaktır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan öğretim programları özellikle ilköğretim birinci kademedeki Sosyal Bilgiler dersi değerler öğretiminde etkin bir role sahiptir.

Araştırma süreci boyunca her türlü konuda bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen değerli danışmanım Yard. Doç. Dr. Ahmet NALÇACI hocama, çalışma sürecimde her zaman desteği ve yardımıyla yanımda olan sevgili arkadaşım Meryem ÖZTURAN SAĞIRLI' ya, aileme ve yüksek lisans eğitimim boyunca çalışmalarımnda maddi ve manevi desteği olan TÜBİTAK'a sonsuz teşekkür ederim.

Erzurum-2010

Nihan AKTAŞ

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa No
Tablo1- Değerlerin Motivasyonel Tipleri	8
Tablo2- Rokeach'ın Evrensel Ana Değerleri	10
Tablo3- İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sınıflara Göre Doğrudan Verilecek Değerler	15
Tablo4- İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Mevcut Olan Değerler ..	16
Tablo5- Kohlberg'in Ahlak Gelişim Düzeyi ve Aşamaları	21
Tablo6- Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Amaç ve Metotları	22
Tablo7- Araştırmaya Katılan Okullar	31
Tablo8- Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarının Açıkladığı Varyans Oranları ve Cronbach Alpha Katsayıları	32
Tablo9- Cinsiyete Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları	34
Tablo10- Kardeş Sayısına Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları	35
Tablo11- Baba Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları	37
Tablo12- Anne Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları	40
Tablo13- Baba Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları	44
Tablo14- Anne Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları	47
Tablo15- Aylık Gelir Düzeyine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları	49
Tablo16- Tv'de İzlenen Program Türüne Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları	51

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Eğitim, bireyin toplumsal yeteneğinin en uygun düzeyde kişisel gelişmesinin elde edilmesi için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi (özellikle okulu) içine alan toplumsal bir süreçtir (Tezcan, 2006: 96). Eğitimin toplum ve birey açısından üstlendiği amaçlar; toplumsallaştırma, kültürel mirasın aktarılması, siyasal düzeni koruma, seçme ve yöneltme ve toplumsal kalkınmadır (Tezcan, 2006: 105-106).

Eğitimin bu amaçlarını gerçekleştirme görevi üstlenen okulların tek görevi bilgi aktarımı olarak algılanmaktadır. Okullar artık sadece akademik müfredatı vermeye odaklanma çabası içinde değil, aynı zamanda öğrencilere ve öğretmenlere kendi toplumlarının farklı değerlerini ve sosyal normlarını tartışmak için destekleyen okul kültürünü oluşturma ve sürdürmede sorumludurlar (Tirri ve Husu 2007). Okullar öğrencileri uygarlaştırmalı, kişisel ve sosyal gelişimlerinde öneme sahip olan değerleri edinmesine fırsat sağlamalıdır (Aspin, 2000; Akt. Thornberg, 2008). Çünkü, kültürel değerler ve normlar bireylerin toplum içinde birbirlerine benzer davranışta bulunmalarını sağlayarak toplumun bütünlüğünün korunmasına yardımcı olur (Fidan ve Erden, 2001: 57).

Günümüzde kültürel birikimin hızlı olması, bilim ve teknolojideki gelişmeler, küreselleşen dünyada farklı toplumların birbirleriyle etkileşime girmesi şüphesiz ki toplum ve aile yapısında var olan değerleri de etkilemektedir. Bu değişim ahlaki, sosyal, kültürel boyutta yaşamın her alanında özellikle de eğitim kurumları olan okullarda kendini göstermektedir.

Eğitim sistemindeki yarışmacılık öğrencilere milli, kültürel ve evrensel değerleri kazandırılmasını, iyi vatandaşlar yetiştirilmesini ikinci plana atmış olup; hoşgörü, dürüstlük, merhamet, sorumluluk, nezâket gibi değerleri kazanamayan bireylerin daha kolay şiddet olaylarının içine girdikleri söylenebilir (Deveci, Karadağ ve Yılmaz, 2008).

Sosyal problemler üzerinde düşünmek için tasarlanan ahlak, karakter ve vatandaşlık eğitimi olarak da bilinen değerler eğitimi, iş öğretimi ve programlar,

son zamanlarda dünya çapında yeniden dikkati çekmiştir (Lovat ve Clement, 2008).

Değerler eğitiminin odak noktalardan biri olması onun eğitim ve öğretim süreci içerisinde öğretim programlarında yer alması sonucunu doğurmuştur. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte bilgi bombardımanına maruz kaldığı, değer yargılarının özellikle de ahlaki yapının değiştiği günümüzde toplumlar kendi değer yargılarını gelecek kuşaklara eğitim aracılığıyla doğru ve etkili bir şekilde aktarma çabası içerisinde dirler. Bu da değerler eğitiminin bilinçli bir şekilde okullarda verilmesi ile mümkündür. 2004 ilköğretim programında çocuğu topluma hazırlamak, bilinçli, sorumluluk sahibi bir vatandaş yetiştirme amacı taşıyan sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazanımına ve öğretimine yer verilmesi bu konu üzerinde durulan önemi göstermektedir.

1.1. Problem

İlköğretim 5. sınıf öğrencileri Sosyal Bilgiler Öğretim programındaki değerleri ne düzeyde kazanmıştır?

1.2. Alt Problemler

Bu çalışmanın amacı ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programında verilen değerleri edinim düzeylerini belirlemeye yöneliktir.

Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Cinsiyete göre;
2. Ailede bulunan kardeş sayısına göre;
3. Aile gelir düzeyine göre;
4. Televizyonda en fazla izlenen program türüne göre;
5. Anne öğrenim düzeyine göre;
6. Baba öğrenim düzeyine göre;
7. Anne mesleğine göre;
8. Baba mesleğine göre;

öğrencilerin edindikleri değerler (Vatanseverlik, Hoşgörü, Tarihsel mirasa duyarlılık, Dayanışma, Doğal çevreye duyarlılık, Yardımseverlik, Çalışkanlık, Misafirperverlik, Adillik ve Sorumluluk) arasında farklılık var mıdır?

1.3. Sayılılar

Bu araştırmada aşağıdaki temel sayılılardan hareket edilmiştir.

1. Keskin (2008) tarafından geliştirilen ‘‘Değerler Eğitimi leği’’ ğrencilerin 5. sınıf Sosyal Bilgiler ğretim programında verilen değerleri ölçecek geçerlilik ve güvenirliğe sahiptir.
2. Uygulanan leği araştırmaya katılan bütün öğrenciler içten ve samimi bir şekilde cevaplandırmıştır.
3. İlgili literatür taraması sonucu elde edilen bilgilerin yeterlidir.

1.4. Sınırlılıklar

İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler ğretim programında edinilen değerleri belirlemeye yönelik araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırma 2009-2010 eğitim-ğretim yılı bahar döneminde Erzincan’da bulunan 11 ilköğretim okulunda öğrenim gören 5. sınıf öğrencileriyle sınırlıdır.
2. Araştırma Yusuf Keskin (2008) tarafından hazırlanan 10 alt boyut toplam 60 maddeden oluşan ‘‘Değerler Eğitimi leği’’ ile sınırlıdır.
3. Araştırma demografik özellikleri belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan 8 değişkeni içeren ‘‘Kişisel Bilgi Formu’’ ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın nemi

İhtiyaçların giderek farklılaştığı küreselleşen dünyada insanların düşünceleri ve değer yargıları da değişmektedir. Bu değişim kaçınılmaz olmakla birlikte var olması gereken bazı değerlerimizin sürdürülebilmesi ve önemini yitirmemesi şüphesiz ki eğitimle mümkün olacaktır.

Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarından biri; Türk milletinin bütün fertlerini, beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hr ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmektir (MEB, 2005: 5). İlköğretimde verilen Sosyal Bilgiler dersi, değerleri ve değerler eğitimini öğrencilere kazandırması bakımından önemlidir.

Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi

birikimini yaşama geçirecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2005: 51).

Genelde eğitimin özelde ise Sosyal Bilgiler dersinin öğrencilerin değerleri edinmesinde önemli bir işlevi olduğundan, araştırma programda verilen değerlerin öğrencilerin edinim düzeylerini belirleme amacı taşıması açısından önemlidir.

1.6. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler öğretim programında verilen değerleri edinim düzeylerini belirlemektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. DEĞERLER EĞİTİMİ İLE İLGİLİ KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değer(ler) Kavramı

Değer ve değerler kavramı literatürde birbirinin yerine kullanılmakta olup temelde farklı kavramlardır.

Kuçuradi (1998: 40)'ye göre değer ile değerler ayrı ayrı şeylerdir; değerler var olan şeylerdir, var olan imkânlardır, değer ise bir şeyin değeridir, bir şeyin bir çeşit özelliğidir.

Aspin (2007) değerleri insanların kabul ettiği, onayladığı, değer verdiği, saydığı, tercih ettiği, eğilim gösterdiği, önemli olarak gördüğü ve gerçekten üzerine uyguladığı; fikirler, gelenekler, kurallar, amaçlar, ürünler, uygulamalar, pratikler, prosedürler ya da yargılamalar olarak görür.

Değer ve değerler kavramı farkı üzerinde duran Kuçuradi (1998: 11)'ye göre soyut olarak davranış şekillerine ve birer kavram sayılan değerlere farklı toplumlarda ve çağlarda farklı değerlerin biçilmesini, başka bir deyişle genel değer yargılarının-morallerin ve "estetik" anlayışlarının- değişmesini değerlere de yüklemek, değer yargılarını değerlerle ve değerli olmayı değer olmayla karıştırmaktan başka bir şey değildir.

Rokeach'a (1973) göre değerler; davranışı yönlendiren ama zorunlu olarak onu gerektirmeyen, nesnelere, fikirler, davranışlar vb. şeyler hakkında duygusal olarak yüklü düşüncelerdir (Akt. Keskin, 2008: 4).

Güngör (1998: 27)'e göre değer bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır.

Değer; özel eylemleri ve amaçları yargılamada temel bir standart sağlayan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağlılıklarıyla oluşmuş soyut genelleştirilmiş davranış prensipleridir (Theoderson 1979, Akt. Özensel, 2007: 744).

İlköğretim Sosyal Bilgiler 4.-5. sınıf programında değerlerin özellikleri şöyle sıralanmıştır (MEB, 2005: 87):

- Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.

- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- Sadece bilinç değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır.

Rokeach'ı (1973) takiben Schwartz ve Bilsky (1987) değerlerin literatürde belirtilen özelliklerini de dikkate alarak kavramsal bir tanım geliştirmişlerdir. Buna göre değerler;

- Fikir veya inançlardır.
- Amaç ve davranışlarla ilişkilidirler.
- Durum ötesidirler.
- Davranış ve olayların seçim ve değişimine rehberlik ederler.
- Taşındıkları öneme göre sıralanırlar (Akt. Mehmedoğlu 2006: 253).

Parks ve Guay (2009: 676)'e göre iki değer birbiriyle çeliştiğinde, daha önemli olan değer tercih edildiğini belirtip; bu durum için şu örneği vermişlerdir: Bir kişinin hazcılık değerini iyilikseverlik değerinden daha önemli gördüğünü düşünelim. Bu kişi kardeşinin taşınmasına yardım etme ile golf oynama arasında tercih yapması için zorunlu bırakılırsa, başkalarıyla olan ilişkilerinden önce kişisel isteklerini yerine getirince daha mutlu olacağından golf'e gitmeyi tercih edecektir.

Kuçuradi (1998: 9) değerlerin relatif olduğunu, aynı çağda toplumdan topluma ve aynı toplumda çağdan çağa değiştiğini; değer'in ise subjektif olduğunu, aynı objenin değerinin kişiden kişiye değiştiğini belirtmektedir.

Poyraz (2007: 85)'a göre değerler dünyasındaki değişme, teneffüs edilen atmosferin değil, bu atmosfer içindeki unsurların değişmesidir. Bu manada değer yargılarının değiştiğini ama değerlerin değişmediğini söyleyebiliriz.

2.2. Değer Sınıflamaları

Araştırmalar çeşitli değer türleri sınıflamaları olduğunu göstermektedir. Aspin (2007)'e göre değerler ahlaki, dini, estetik, sosyal, politik, eğitim, teknik, ekonomik vb. olarak sınıflanabileceği gibi bunlar arasından örneğin sosyal, politik, ekonomik ve eğitim değerlerinin tek asıl değer olan ahlak değerinin alt boyutu olduğu iddia edildiğini de belirtmektedir.

Ülken (1956) değerleri içkin, aşkın ve normatif değerler olarak üçe ayırmaktadır. İçkin değerler sujenin kendi dışındaki dünyadan oluşturduğu değerler iken, aşkın değerler kişilerarası ilişkilerden meydana gelirler. Kişilerden doğan sözler, şeyler ve eylemlerin birbirleriyle değişiminden doğan değerler de normatif değerlerdir (Akt. Poyraz, 2007: 85).

Allport ve Vernon (1931) ise değerleri bilimsel, ekonomik, siyasi, sosyal, estetik ve dini olmak üzere kategorize etmişlerdir (Güngör, 1998: 84). Bu değer türleri aşağıda açıklanmıştır (Akbaş, 2004).

Bilimsel değerler: Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.

Ekonomik değerler: Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.

Estetik değerler: Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.

Sosyal Değerler: Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazık ve sempattir. Bencil değildir.

Politik Değerler: Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.

Dini Değerler: Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi hazları feda eder.

Burada verilen değer sınıflamalarının dışında literatürde ahlaki değerler kavramı sık yer almaktadır. Pepper'e göre ahlaki değerler ferdin üstünde, ferdi menfeati aşan değerlerdir (Güngör, 1998: 34). Ahlaki değerler belirli bir grupta

belirli bir zamanda geçerli olan, bu grubu oluşturan kişilerin ilişkileri, eylemlerini belirleyen yazılı olmayan değişken normlar sistemidir; kültürel normlar ya da toplum içindeki farklı grupların normları gibi (Kale, 2007: 315).

Güngör (1998: 42)'e göre ahlaki değerler insanın değerler sisteminde apayrı bir bölüm teşkil etmiyor. Başka cinsten-mesela ilmi, siyasi- değerler ahlak değerleriyle sıkı bir münasebet halindedir ve bunlar pekala birer ahlaki değer görünümü alabilir.

Tablo 1'de Schwartz (1992) değer türleri ve motivasyonel tipleri verilmiştir.

Tablo 1: Değerlerin Motivasyonel Tipleri

Değer Türleri	Tanım	Motivasyonel Değerler
Başarı	Sosyal standartlara göre yeterlik gösterilen kişisel başarı	Başarılı olma, yetenekli olma, zeki olma, hırslı olma, sözü geçen biri olma
İyilikseverlik	Sıklıkla kişisel temas içinde bulunulan kişilerin refahını gözetme ve geliştirme	Yardımsever olma, dürüst olma, affedici olma, doğru arkadaşlık, yaşamda anlamlılık, sadık olma, olgun sevgi, sorumluluk sahibi olma, manevi yaşam
Uyma	Başkalarını üzen ya da zarar veren, toplumsal beklenti ve normları ihlal eden olası olayları, eğilimleri ve dürtüleri sınırlandırmak	Kibar olma, bağlılık, öz-disiplinli olma, büyüklere saygı göstermek
Hazcılık	Kendisi için zevk ve duyusal haz	Zevk, yaşamdan tat alma
Güç	Toplumsal statü ve prestij, insanlar ve kaynak üzerinde kontrol veya hakimiyet	Sosyal güç, otorite, sosyal kabul, zenginlik, toplumsal imajı koruma
Güvenlik	Toplumun, ilişkilerin ve bireyin kendisinin güvenliği, düzeni ve istikrarı	Sağlık, ulusal güvenlik, sosyal düzen, aile güvenliği, temizlik, bağlılık duygusu, iyiliğe karşılık verme

Özyönelim	Bağımsız düşünce ve eylem tercihi, oluşturma, keşfetme	Özgürlük, öz-saygı, bağımsızlık, kendi hedeflerini seçme, yaratıcılık, merak
Uyarılım	Heyecan, yenilik ve hayata meydan okuma	Heyecan verici bir yaşam, değişken bir hayat, cesur olma
Gelenek	Geleneksel kültürün ya da dinin gerektirdiği geleneklere ve fikirlere bağlanma, kabul etme ve saygı gösterme	Dindar olma, alçak gönüllü olma, ılımlı olma, tarafsız olma, geleneklere saygılı olma, yaşamın getirdiklerini kabullenme
Evrenselcilik	Anlayışlı, taktir edici, hoşgörülü olma, tüm insanların ve doğanın refahını gözetme	Toplumsal adalet, bilgelik, çevreyi koruma, güzelliklerle dolu bir dünya, eşitlik, doğayla bütünlük, barış içinde bir dünya, açık fikirlilik, iç uyum

Schwartz (1992)'den uyarlanmıştır. (A. Pakizeh ve diğerleri, 2007)

Macdonald ve Ganz (1991) nitel yöntem kullanarak 32 ayrı örgütü kapsayan araştırmalarında 24 değer boyutu bulmuşlardır. Bunlar: açık görüşlülük, açıklık, adil olmak, ahlaki tutarlılık, bağışlayıcı olmak, denemeye açıklık, düşüncelilik, düzenlilik, ekonomi, formallik, gayret, gelişme, girişim, hırslılık, işbirliği, itaat, mantık, neşe, nezaket, otonomi, sosyal eşitlik, tedbirlilik, uyum sağlamak ve yaratıcılıktır (Akt. Sağnak, 2007).

Sevinç (2006: 236)'e göre değerler; güzel-çirkin gibi estetik değerler, iyi-kötü gibi ahlaki değerler, günah-sevap gibi dini değerler, doğru-yanlış gibi mantıksal değerler olarak gruplanabilir.

Rokeach (1968) insanların 36 benzer ana değeri paylaştıklarını ileri sürmekte, bununla beraber insanların bu değerlerin nispi önemi üzerinde anlaşmak zorunda olmadıklarını belirtip, bu değerleri amaç değerler ve aracı değerler olmak üzere ikiye ayırmıştır (Keskin, 2008: 9).

Tablo 2: Rokeach'ın Evrensel Ana Değerleri

Amaç Değerler	Aracı (Yardımcı) Değerler
<ul style="list-style-type: none"> • Rahat bir yaşam • Heyecanlı bir yaşam • Bütünlük (başarı) duygusu • Barış içinde bir dünya • Güzelliklerin dünyası • Eşitlik • Aile güvenliği • Özgürlük • Mutluluk • İç düzen • Yaşlı sevgisi • Ulusal güvenlik • Haz (Memnuniyet) • Kurtuluş (selamet) • Öz saygı • Toplumsal kabul (tanınma) • Gerçek dostluk • Bilgelik 	<ul style="list-style-type: none"> • Hırs (tutku) • Geniş fikirlilik • Kabiliyetli • Neşeli • Masum • Cesaret • Affedici • Yardımsever • Namuslu • Yaratıcı • Bağımsız • Entelektüel • Mantıklı • Seven • İtaatkar • Kibar • Sorumlu • Özdenetimli

2.3. Değerler Eğitimi

Değer eğitimi idealist anlayışa göre öğrencinin değerli davranış ve modellerini örnek alması amacıyla eğitilmesini içerir (Kale, 2001: 317).

Kale (2007: 319)'ye göre etik kuralların bilgisine dayalı bir değerler eğitiminin özellikleri şunlardır:

- Bireyleri evrensel (etik) ve kültürel değerlere ve bunların önemine ilişkin bilinçlendirmek,
- Demokratik tutumlarla, hoşgörüle çok kültürlülüğü ilişkilendirmek,
- Naturalistik bir hümanizmi vurgulamak,
- Tüm değerleri insanın varlık şartları ve olanaklarını geliştirme ölçütüyle değerlendirmek,

- Etik değerlere ilişkin somut problemlerden hareketle hayatı bilgiye ve/veya bilgiyi hayata dönüştürmek.

Değerler eğitimi, gençlere diğer insanların bu alanla ilgili bilgi sahibi olabilmeleri için ve gençlerin zaten içlerinde var olan eğilimlerini ortaya çıkarmak için değer ve ahlak kavramlarına bir giriş niteliği taşır (Aspin, 2000; Akt. Thornberg 2008).

Değer eğitimi ve ahlak gelişimi öğrencilerde değerlerin gelişimi üzerine odaklanır; fakat değer eğitimi, öğrenciler için gerekli olan değerler hakkında oldukça açık fikirler ortaya koyarken, ahlak gelişimi daha çok bilişsel süreç üzerine odaklanır (Veugelers, 2000).

Thornberg (2008)'in öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamaları ile ilgili algılarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada değerler eğitimi;

1. Genellikle tepkisel ve plansızdır.
2. Öğrencilerin okuldaki günlük davranışlarına odaklı günlük okul yaşamında vardır.
3. Kısmen veya genelde bilinçsizce uygulanır.

Elkatmış (2009)'a göre değerler eğitimi; değerler bilgisi, değerler duygusu ve değerlerin davranışını kazandırma faaliyetidir.

Akbaş (2008)'e göre iki hedefi olan değerler eğitimin birinci hedefi, bütün insanların özellikle gençlerin, daha karakterli bir hayat sürmesi ve hayatından memnun kalmasını sağlamak; diğer hedefi ise toplumun iyiliğine katkı sağlamaktır.

Değerler eğitimi öğrencileri motive etmeli, ilgi ve meraklarını artırmalı ve kişisel deneyimlerini dikkate almalıdır (Cooper ve diğerleri, 2005: 161).

Veugelers (2000: 42) değer yüklü konuların öğretiminde dört öğretim stratejisi belirlemiştir. Bunlar:

- Öğretmen kendi değerlerini açıklamaya çalışmamalıdır.
- Öğretmen kendi önemli bulduğu değerleri açıklamalıdır.
- Öğretmen kendi önemli bulduğu değerleri açıklamadan değerlerdeki farklılıkları vurgulamalıdır.
- Öğretmen değerlerdeki farklılıkları belirtmeli, ama aynı zamanda kendi önemli bulduğu değerleri de açıklamalıdır.

Bunlar öğrencinin öğretmenin açıkladığı değerleri benimsemesi anlamında değil, öğretmenin belirttiği değerleri öğrencinin kendi kararına göre değerlendirmesi (karar vermesi) anlamındadır.

Değerler eğitimi öğrencileri bazı davranışları yapmaları için cesaretlendirebilir (Cooper ve diğerleri, 2005: 159). Bunlar:

- Kendi kişisel ahlaki kodlarını geliştirmelerini ve başkalarının değerlerine ilgili olma,
- Tecrübelerini derinlemesine düşünmelerini ve bunlardaki anlam ve örnekleri araştırma,
- Dürüstlük, doğruluk ve adalet gibi genel olarak benimsenen değerlere saygı ve öz-saygı duyma.

2.3.1. Okulda Değerler Eğitimi

Kale (2007: 316)'nin değerlerdeki değişim hakkındaki görüşleri şöyledir: Hızlı sosyal değişimler geçiren toplumlarda bazı gelenek ve göreneklerin temele alındığı bir değerler ahlakı yetersiz kalmaktadır. Günümüzde global ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir iletişim oluşturabilmenin yolu ortak bir etik dilden geçmektedir. Bu ortak dili ise ancak çok iyi hazırlanmış programlarla ve bu dili en iyi bilen eğitimciler eliyle kazandırılabilir.

Eğitim, ortak toplumsal belleğin yani kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayacak araç rolünü üstlenir (Sevinç, 2006: 205).

Eğitim sadece bilgi transferi ve becerilerin gelişimine değil aynı zamanda değerlerin gelişimine de vurgu yapar (Veugelers, 2000: 39).

Okulların ve diğer eğitim kurumlarının bugünlerde aradığı, sadece iş yeterliliğine, ekonomik kapasiteye ve yönetim becerilerine değil; aynı zamanda daha da fazlası insani değerlere odaklanan müfredatlarını, öğrenme ve öğretme aktivitelerini yapılandırma yaklaşımıdır (Aspin, 2007).

Bu değerler şunları kapsar:

- Toplumumuzun tarihini, kültürel mirasını ve geleneklerini anlama ve takdir etme,
- Farklı birçok geçmişi, ilgisi ve yaşam tarzı olan insanlarla birlikte yaşama ve çalışmaya istekli olma, onlara sempati duyma ve hoşgörülü olma,

- Kişiler arası ilişkilerimizde, iletişimde ve saygıda onların ilgilerini ve hassasiyetlerini dikkate alarak diğerlerine saygılı olma,
- Toplum bilimlerine, kültürlere ve onların gösterdiği hayal ve yaratıcılığa ilgi gösterme,
- İşte, sporda ve kişisel ilişkilerde etiğin önemini takdir etme.

İnsanların çoğu, manevi değerlerini genç nesillere aktararak bunları yarınlarına taşıyabilme isteği içerisinde dirler (Sevinç, 2006).

Okulların önemli görevi, kültür aktarımında okul programında açık olarak belirtilen veya belirtilmeyen değerleri öğretmek, öğrencileri belirlenen kurallar doğrultusunda disipline etmek, ahlaki gelişimine katkıda bulunmak, karakterini ve benlik algısını olumlu yönde etkilemektir (Akbaş, 2007: 676).

Değer eğitiminde bazı yaklaşımlar kullanılmaktadır; bunlardan bazıları sınıf içinde ders programlarının içinde etkinlik olarak yer alırken, bir kısmı da okulun açık ve örtük tüm programını kapsamaktadır (Doğanay, 2006: 266).

2.3.1.1. Örtük Program

Örtük program, en genel anlamıyla okulun resmi olmayan öğretim etkinliklerinin oluşturduğu programdır (Yüksel, 2004: 9).

Değerler eğitimi yalnızca açık programla değil; aynı zamanda örtük programla da verilir.

Değerler bir ders bir bölüm veya öğretim etkinliği olarak görülüp planlı bir şekilde kazandırılmak yerine; okullardaki kurallar, yönetimin tavrı ve öğretmen davranışları ile verilmeye çalışılır (Akbaş, 2009: 404).

Açık değerler eğitimi; değerler eğitimi uygulamaları ve öğretmenlerin belli (açık) amaçlarını içerip, öğrencilere değerleri ve ahlakı nasıl öğreteceğini içeren okulların resmi programı ile ilgilidir; örtülü değerler eğitimi ise okul ve sınıf uygulamalarına yayılmış örtülü değerler ve örtük programla ilgilidir (Thornberg, 2008).

2.3.1.2. İlköğretim Programında Değerler Eğitimi

Çocuğun olumsuz değerlere sahip olmaması ve hem kişisel hem de toplumsal değerleri geliştirmesi ve benimsemesi formal olarak ilköğretimde verilmektedir (Öztürk, 2009: 481).

Değerler eğitimi ile ilgili program içeriği öğrencilerin deneyimlerine, öğrenme stillerine ve aşamalarına, kültürel ortama uygun olmalıdır (Cooper ve diğerleri, 2005: 161).

2.3.1.3. Sosyal Bilgiler ve Değerler Eğitimi

Toplum için gerekli değer ve ahlaki ilkelerin kazandırılmasında etkili derslerden biri de Sosyal Bilgilerdir (Akbaş, 2008).

Sosyal bilgiler eğitiminin genel amacı bireylere öncelikle kendini, fiziksel ve sosyal çevresini anlamalarına yardımcı olmaktır. Ayrıca bireylerin kendilerine ve sosyal-fiziksel çevrelerine karşı olumlu değer ve tutumlar geliştirmektir. Daha sonrası ise, bireylerin sahip oldukları bu bilgi ve değerleri eyleme dönüştürebilmelerine yardımcı olmaktır (Doğanay, 2006).

Genelde eğitimin, özelde ise Sosyal bilgiler eğitiminin, bireylere demokratik değer, tutum ve inançlar geliştirme, var olan değerlerinin farkına varma ve bunların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerini nasıl etkilediğinin bilincine varmalarına yardımcı olma sorumluluğu vardır (Doğanay, 2006).

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının değerleri şunlardır (MEB, 2005: 87):

- Adil olma
- Aile birliğine önem verme
- Bağımsızlık
- Barış
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Estetik
- Hoşgörü
- Misafirperverlik
- Özgürlük
- Sağlıklı olmaya önem verme
- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Temizlik
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik

Yukarıda verilen değerler esas alınarak 4. ve 5. sınıf düzeyinde öğrenme alanları için doğrudan verilecek olan değerler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sınıflara Göre Doğrudan Verilecek Değerler

Öğrenme Alanı	4. Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler	5. Sınıfta Doğrudan Verilecek Değerler
Birey ve Kimlik	Duygu ve düşüncelere saygı, Hoşgörü	Sorumluluk
Kültür ve Miras	Türk büyüklerine saygı, Aile birliğine önem verme, Vatanseverlik	Estetik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğa sevgisi	Doğal çevreye duyarlılık
Üretim, Tüketim ve Dağıtım	Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme	Çalışkanlık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik	Akademik dürüstlük
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Yardımseverlik	Dayanışma
Güç, Yönetim ve Toplum	Bağımsızlık	Adil olma, Bayrağa ve İstiklal Marşı'na saygı
Küresel Bağlantılar	Misafirperverlik	Tarihsel mirasa duyarlılık

(MEB, 2005: 88).

Keskin (2008)'in yapmış olduğu çalışmada 1998 tarihli Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile 2004 tarihli Sosyal Bilgiler Öğretim Programı taranmış ve programların içeriğinde-özellikle ilköğretim 5. sınıf düzeyinde- yer alan ortak değerler tespit edilmiştir. Bu ortak değerler şunlardır:

- Vatanseverlik
- Hoşgörü
- Tarihsel Mirasa Duyarlılık
- Dayanışma
- Doğal Çevreye Duyarlılık
- Yardımseverlik
- Çalışkanlık
- Misafirperverlik
- Adillik
- Sorumluluk

Tablo 4: İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Mevcut Olan Değerler

DERSLER		DEĞER İFADELERİ																	
		Adil Olma	Aile Birliğine Önem Verme	Bağımsızlık	Bilimsellik	Çalışkanlık	Dayanışma/Yardımlaşma	Duyarlılık	Dürüstlük/Doğruluk	Estetik	Hoşgörü	Misafirperverlik	Sağlıklı Olmaya Önem Verme	Saygı	Sevgi	Sorumluluk	Temizlik	Vatanseverlik	Yardımsızlık
Sosyal Bilgiler	Genel Amaçlar*		+		+	+	+	+					+	+	+	+		+	
	Açıklamalar				+		+	+		+				+	+	+		+	
	Sınıf	4		1	1	1					1	1	1	2	1		1	1	1
		5	1				1	1	2	1	1			1		1			
	6				1	1		2					1		1			1	
	7	1			1				1	1	1		1				1		

(Keskin, 2008: 311).

*Genel amaçlar ile Türk Milli Eğitiminin amaçları analiz edilmiştir.

**Sınıflar bazında değerlerde kullanılan sayılar, değer kaç öğrenme alanında tekrar ettiğini belirtmektedir.

2.3.2. Ailede Değerler Eğitimi

İnsan yaşamında, doğumdan önce başlayan ve hayatın sonuna kadar etkisini sürdüren bir kurum olarak aile, fizyolojik olduğu kadar ekonomik, kültürel ve toplumsal yönleriyle de çocuğun ruhsal gelişimini, davranışlarını biçimlendirip yönlendirir (Tümekaya, 2010: 281).

Başta aile kurumu olmak üzere bireyin değerler dünyasının inşası eğitim kurumları vasıtasıyla gerçekleşmektedir (Elkatmış, 2009: 345).

Doğanay'a göre (2006: 264) küçük yaşlarda kişilik şekillenmesinin temelleri oluştuğundan ilk yılların önemi değerler eğitiminin verilmesi açısından önemlidir. Değer eğitimi çocuğun yaşadığı her ortamda oluştuğundan bu eğitime aile, yakın akrabalar, arkadaş çevresi, medya, okul vb. birçok öğenin katkısı vardır.

2.3.3. Medya ve Değerler Eğitimi

Yaygın kullanımıyla medyayı kitle iletişim araçları (gazete, dergi, radyo, televizyon ve internet) olarak tanımlamak mümkündür (RTÜK, 2007: 25). Bu çalışmada televizyon programları ile değerler arasındaki ilişkiye bakılacağından, genelde medya kavramına özelde ise televizyon boyutuna değinilecektir.

Medya ve eğitim alanları kapsam ve içerik bakımından, birbiri içine geçmekte ve dış sistemlere göre de daha açık olmaları nedeniyle, toplumsal değerlerin hızlı bir değişim içine itilmesinde etkili olmaktadır. Değerler sistemi de hem geçmişten gelen gelenek, görenek ve mitlerden hem de bir alt yapı olarak küreselleşmenin üzerinde ilerlediği medya ve uluslar arası iletişim sistemleriyle dolaşıma giren, küresel kültür akımlarından etkilenmektedir (Önür, 2007: 158).

Medyanın ve bilgi teknolojilerinin yaygın kullanımıyla birlikte ulus devletin tek tipleştirici eğitim politikalarının önü kesilmektedir (Önür, 2007: 166).

Medya doğru kullanıldığı takdirde geçmiş mirasın savunucusu ve kültürün geliştiricisi olarak rol oynayabilir. Toplumların belleği olarak işlev görebilen medya, estetik ve kültürel değerlerin yaşatılmasında da öncü rol oynayarak tarihsel ve sanatsal bir görev yüklenir (RTÜK, 2007: 28).

Televizyon toplumları olumlu veya olumsuz şekilde etkileyerek boş zamanı değerlendirme biçimini, okuma alışkanlığını, toplumsal ilişkileri, aile içi ilişkileri, eğlence türlerini, değer yargılarını, kişisel davranışları, giyim kuşamı, kullandığımız günlük dili değişime uğratmaktadır (Sevinç, 2006: 219).

Televizyon aracılığı ile insanlar farklı kültürlerin farklı değerleri biçimlendirdiği bilincini kazanırken, olumlu mevcut değerlerinin de yozlaşmasına ve değer kaybı dediğimiz karmaşaya sürüklenmektedirler (Sevinç, 2006: 222).

Televizyon toplumunun gelenekselleşmiş ve kabul görmüş ölçüleri büyük ölçüde televizyondan görülen, öğrenilen ve edinilenlerdir. Starların hayat

felsefeleri, beğenilen müzisyenlerin giyim tarzları, sunucuların konuşma biçimleri, politikacıların çarpıcı görüşleri, uygar ülkelerdeki yemek yeme, evlenme, misafir kabul etme, tartışma biçimleri, popüler sözcükler, ilginç mimikler, gönülsüz çevrecilik, hayvan hakları, çok seslilik, vs. (Öztürk, 2002: 62).

2.4. Değer Eğitimi Yaklaşımları

Değer eğitiminde günümüze kadar farklı metot ve yaklaşımlar kullanılmıştır. Bu yaklaşımların bir kısmı değerlerin doğrudan öğretimine, bir kısmı da akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerlerin bir düşünme karar verme süreci olarak kazanımına yöneliktir (Doğanay, 2006: 266).

2.4.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi

Değerlerin doğrudan öğretilmesi yöntemi literatürde “Değer Aşılama” ve “Telkin” kavramlarıyla da karşımıza çıkmaktadır.

Bu yaklaşım farkında olarak veya olmayarak en çok ve en eskiden beri uygulanan değer öğretim yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır (Yel ve Aladağ, 2009: 127).

Bu yaklaşım yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri doğrudan öğretmek, onların iyi alışkanlıklar geliştirmelerine yardım edebilmek ve davranışlarını şekillendirebilmek için sorumluluğu olduğu inancına dayanır (Halstead ve Taylor, 2000: 181).

Bu yöntemin okulda kullanılmasında ilham verici hikayeler okuma, öğretmenler tarafından anlatılan ahlaki durumları dinleme, törenlere katılma ve halka hizmet organizasyonlarında bulunma gibi etkinliklere yer verilir (Akbaş, 2009: 405).

Öğrencilerin toplumsal hayata, devletin ideolojisine, okulun politikalarına bağlılıklarını sağlayacak duygu, tutum, değer, alışkanlık ve becerilerin kazandırılmasında telkin önemli bir yer tutar (Akbaş, 2008: 348).

Veugers (2000: 40)'e göre hem yapısalcı hem de eleştirel pedagoji öğrencilerin kendi değerlerini geliştirdiği ve kendi kavramlarını yapılandırdığı için, öğretmenler öğrencilerine değerleri doğrudan aktaramazlar.

2.4.2. Değer Açıklama

Bu yaklaşım, değerlerin bireysel olarak seçimini, pekiştirilmesini ve bu değerlere göre hareket etmeyi içerir (Akbaş, 2008: 348).

Öğretmenin öğrencilerde geliştirmek istediği değerler, öğretmende var olan eğitsel içerik bilgisinde ve müfredatı yorumlamasında belirtilir. Öğretmenler öğrencilere bu değerleri seçtikleri örnekler ve tepkiler vasıtasıyla aktarırlar (Veugelers, 2000: 40).

Öğrenciler kendi anlam kavramlarını yapılandırdığından ve kendi değerleri geliştirdiğinden dolayı öğretmenler öğrencilerine değerleri direkt olarak aktaramazlar; bununla birlikte öğretmenler belirli değerleri geliştirmeleri için öğrencileri teşvik edebilir ya da etkilemeye çalışabilirler (Veugelers, 2000: 40).

Simon Howe ve Kerschenbaum (1972)'un değer açıklama aşamaları şöyledir:

- İnançların farkındalığı
- İnançlarla iletişime geçme istekliliği
- Alternatifleri düşünme
- Sonuçları düşünme
- Olaylar ile inançları eşleştirme (Pierchy ve Schultz, 1978: 175).

Gelişimsel yaklaşımların aksine, bu yaklaşımın temeli bireylerin kendi yaşamlarında neyin önemli olduğunu nasıl belirlediklerine dayanmaktadır (Doğanay, 2006: 268).

Bu model değer verme, bireysel seçimleri içermeye ve değerler grubuna göre davranma süreçleriyle ilgili olup; spesifik amacı, daha fazla faydalı olmada eleştirel düşünme becerilerini geliştirme yoluyla üretken olmalarında insanlara yardım etmektir (Öztürk, 2009: 488).

2.4.3. Değer Analizi

Değer analizi yaklaşımı, değer eğitiminde dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi gerektiren bir analizdir. Değer sorular üzerinde duygusal olmadan, akılcı bir şekilde değer sorularını test eder. Bu yaklaşımda ahlaki gelişim teorisinin tersine öğrenciler bir pozisyon alır ve yargılar. Değer analizi yaklaşımı gerçek ya

da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır (MEB, 2005: 93).

Değer analizi, bir konu hakkında farklı bakış açılarını analiz etmede mantıksal düşünme becerilerinin kullanılmasını gerektirir (Öztürk, 2009: 488).

Bu yaklaşımın temel amacı, öğrencilere karşılaştıkları değerlerle ilgili sorunlar hakkında karar verebilmek için bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini kullanabilmelerine yardımcı olmaktır (Doğanay, 2006: 272).

2.4.4. Ahlaki Muhakeme

Ahlaki gelişim, kişilik gelişiminin en önemli öğelerinden biri olup çocuğun toplumsallaşma süreci içinde neyin iyi, neyin kötü olduğu konusunda bir bilinç geliştirmesiyle ilgilidir. Ahlaki gelişimle birlikte kişinin, toplumun kuralları ve gelenekleri çerçevesinde kendisini denetleyebilmesi beklenir (Selçuk, 2005: 110).

Bu yöntemde esas amaç öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardım etmektir (MEB, 2005: 92).

Ahlaki ikilemlerin eğitimde kullanılması öğrencilerin değerlere farklı açılardan yaklaşmalarına olanak sağlar (Veugelers, 2000: 45).

Kohlberg ahlaki gelişimi üç düzeyde incelemiştir. Bu aşamalar Tablo 5'te verilmiştir (Senemoğlu, 2004: 68).

Tablo 5: Kohlberg'in Ahlak Gelişim Düzeyi ve Aşamaları

Ahlak Gelişimi Düzeyleri	Ahlak Gelişimi Aşamaları
<p>I. Geleneksel Öncesi Düzey:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kurallar başkaları tarafından düzenlenir. • Etkinliğin fiziksel sonuçlarına göre kötü ya da iyi belirlenir. • Bireyin kendi gereksinimleri ön plandadır. 	<p>1. Dönem: Ceza ve itaat eğilimi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocuk otoriteye uyar ve cezadan kaçınır. • İyi ya da kötüyü etkinliğin fiziksel sonuçları belirler. <p>2. Dönem: Araçsal ilişkiler eğilimi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Her ne olursa olsun bireyin kendi ihtiyaçları önemlidir. Bazen diğerlerinin ihtiyaçlarını dikkate alır. Ancak ne kadar alırsa o kadar verir.

<p>II. Geleneksel Düzey:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aile, grup ve ulusun beklentileri, yakın ve açık sonuçları düşünülmeksizin önemlidir. • Bireyin kendi ihtiyaçları grubundakilere göre ikinci plandadır. • Kanunlara uyma ve sosyal düzeni koruma önemlidir. 	<p>3. Dönem: Kişiler arası uyum eğilimi</p> <ul style="list-style-type: none"> • İyi davranış, başkalarına yardım etmek ve başkalarını mutlu etmektir. <p>4. Dönem: Kanun ve düzen eğilimi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanunlara ve sosyal düzene uymak önemlidir. • Doğru davranış, bireyin sosyal düzen ve otoriteye uygun olarak görevini yerine getirmesidir.
<p>III. Gelenek Ötesi Düzey:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bireyin kendine özgü ahlak ilkelerini seçtiği ve değer sistemini örgütlediği düzeydir. 	<p>5. Dönem: Sosyal sözleşme eğilimi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kanunlar toplumun iyiliği için değiştirilebilir. • Değerler ve kanunlar eleştirici bir şekilde incelenir. <p>6. Dönem: Evrensel ahlaki ilkeler eğilimi</p> <p>Birey kendine özgü ahlak ilkelerini örgütler.</p> <p>Bu ilkeler genellikle eşitlik, adalet insan haklarına dayalıdır. “Adalet kanun üstündedir.”</p>

(Senemoğlu, 2004: 68).

Sosyal Bilgiler dersinde Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramına dayalı olarak kullanılan en önemli teknik “Ahlaki İkilem Tartışması”dır. Bu teknik şu aşamaları içermektedir (Savage ve Armstrong 1996, Akt: Keskin, 2008: 34):

- **Ahlaki İkilemi Anlatma:** Seçilen örneklem öğrenciler için anlam taşıyan bir problem olmalıdır. Aynı zamanda onların yetişkinler olarak karşılaşabilecekleri sorunların karmaşıklığına da sahip olmalıdır. İkilemi anlatan materyal kısa olmalı ve yoğunlukla duruma ağırlık vermelidir. Bir ikilem düz yazı formunda, film olarak, kasetçalarla veya başka diğer uygun yöntemlerle anlatılabilir.
- **Öğrencilerden geçici cevaplar (tepkiler) önermeleri istenmesi:** İkilem sınıfa anlatıldıktan sonra, her öğrenciden kararının kısa bir açıklamasıyla beraber ne yapacağını yazması istenir.

- **Öğrencileri muhakemelerini (akıl yürütmelerini) tartışmaları için gruplara ayırma:** Öğretmen öğrencilere, tartışmanın öğrencilerin neyi seçtikleri üzerinde değil de niçin o kararları verdikleri üzerinde yoğunlaştığını vurgulayarak, seçimleri açıklarken grupları içerisinde sıra ile yapmalarını söyler. Öğretmen öğrencileri çalışmada tutmak için gruptan gruba dolaşır.
- **Muhakemeyi tartışma ve bir sonuç saptama:** Öğretmen bütün nedenleri kapsayacak şekilde bir tartışma başlatır. Öğretmen ahlaki muhakeme durumları karışımını yansıtan yorumları ortaya çıkarmaya çalışır. Bu tartışmadan sonra, öğretmen her öğrenciden bir parça kağıt çıkarmalarını ve kişisel olarak desteklemedikleri bir durumu destekleyen üç veya dört neden yazmalarını ister. Bu öğrencilerin, kendilerinkinden başka mantık hakkında dikkatlice düşünmelerini sağlar. Sonra öğrenciler kendi durumlarını destekleyen en elzem üç veya dört nedeni yazarlar. Öğretmen bu kağıtları toplamaz, fakat bireysel görüşmeler esnasında öğrencilerden bu bilgiyi temin etmek isteyebilir.

Kohlberg'in kuramının en önemli sınırlılığı, gerçek davranışı gözlemekten çok, ahlaki usavurması ile ilgilenmesi olmuştur (Senemoğlu, 2004: 67).

Kullandığı ölçme araçlarının kültürlerarası geçerliliğinin olmaması, ahlaki düşünce ile ahlaki davranış arasında uygun olmayan bağlantıların kurulması, dönemlerin çok kesin tanımlarla ayrıştırılamaması, ikilemlere verilen cevapların birden fazla döneme girebilmesi yöneltelen eleştirilerden bazılarıdır (Selçuk, 2005: 117).

Tablo 6: Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Amaç ve Metotları

Değerler Eğitimi Yaklaşımlarının Tipolojilerine Genel Bir Bakış		
Yaklaşım	Amaç	Metod
Telkin	<ul style="list-style-type: none"> * Belli değerleri öğrencilere aşılama veya özümseme; * Öğrencilerin belli istenen değerleri yansıtılabilmeleri için onların değerlerini değiştirme. 	<ul style="list-style-type: none"> * Modelleme; * Pozitif ve negatif pekiştirme; * Alternatifleri vermek; * Oyunlar ve simülasyonlar; * Rol yapma.

Ahlaki Gelişim	<ul style="list-style-type: none"> * Öğrencilerin daha üst düzey değerler üzerine temellendirilmiş daha karmaşık ahlaki muhakeme modelleri geliştirmelerine yardımcı olma; * Öğrencileri kendi değer seçimleri ve durumlarının sebepleri üzerine, sadece başkalarıyla paylaşmak için değil, aynı zamanda öğrencilerin muhakeme aşamalarındaki değişimi güçlendirmek için onları tartışmaya teşvik etmek. 	<ul style="list-style-type: none"> * Küçük grup tartışmasıyla ahlaki ikilem bölümleri; * “Doğru” cevaba ulaşmanın zorunlu olmadığı göreceli yapılandırılmış ve kanıtlayıcı tartışma.
Analiz	<ul style="list-style-type: none"> * Öğrencilerin değer meselesi ve sorunlarına karar verebilmesi için mantıklı düşünme ve bilimsel araştırmayı kullanmalarına yardımcı olmak; * Öğrencilere değerlerini birbiriyle ilişkilendirirken ve kavramlaştırırken akılcı, analitik süreçleri kullanmalarına yardımcı olmak. 	<ul style="list-style-type: none"> * Kanıtlar kadar nedenlerin uygulamalarını da gerektiren yapılandırılmış akılcı tartışmalar; * Test prensipleri; * Benzer durumları analiz etme; * Araştırma ve tartışma.
Değer Açıklama	<ul style="list-style-type: none"> * Öğrencilerin kendi ve başkalarının değerlerinin farkında olmalarına ve tanımlarına yardımcı olmak; * Öğrencilere kendi değerleri ile ilgili diğerleriyle açık ve dürüstçe iletişime geçmesine yardımcı olmak; * Öğrencilere kişisel duygularını, değerlerini ve davranış şekillerini belirlemek için hem mantıklı düşünme hem de duygusal farkındalığı kullanmalarına yardımcı olma. 	<ul style="list-style-type: none"> * Rol yapma oyunları; * Simülasyonlar; * Suni ya da gerçek değer-yüklü durumlar; * Derinlemesine öz inceleme (analiz) alıştırmaları; * Duyarlık aktiviteleri; * Sınıf dışı aktiviteler; * Küçük grup tartışmaları.

(Huitt, 2004).

2. 4. Değerler Eğitimi İle İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında “değerler eğitimi” ile ilgili yapılan yerli ve yabancı çalışmalara yer verilmiştir.

2. 4. 1. Değerler Eğitimi Alanında Yapılan Yerli Araştırmalar

Değerler eğitimi ile ilgili Türkiye’de yapılan çalışmalar incelendiğinde 2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile birlikte çalışmaların artış gösterdiği ve özellikle Değerler Eğitimi Merkezi tarafından çalışmalara ağırlık verildiği gözlenmiştir.

Güngör (1998)’ün “Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar: Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme” adlı profesörlük tezi olarak hazırlanan eserin ilk bölümünü ahlak değerleriyle ilgili görüş ve teoriler oluşturmaktadır. İkinci kısmı ise bir buçuk yıl süren ahlak değerleri ile sosyal, iktisadi, estetik, ilmi, iktisadi, siyasi, sosyal, ahlaki ve dini değerler arasındaki bazı muhtemel ilişkiler araştırılmış, Türk toplumunun belli kesimlerinden alınan örnek grupların değer sistemleri arasında karşılaştırma yapılmıştır (Güngör, 1998: 8). Araştırmanın sonuçları şöyledir:

1. İnsanlar genellikle kendi değer sahalarındaki norm-dışı davranışları diğerlerinden daha kötü bulmakta ve onlara daha şiddetle reaksiyon göstermektedirler.

2. Herkes kendi değer profilinde en yukarıda olan değer konusunda çok hassas bulunmakla beraber, hangi değeri ön planda tutarsa tutsun hemen herkesin ortaklaşa hassasiyet gösterdikleri bir değer var ki o da ahlaktır.

3. Bugünkü Türk toplumundan alınan 18 yaşın üzerinde, yüksek tahsilli kadın ve erkeklerin büyük çoğunluğu Kohlberg şemasında ahlaki gelişmenin en üst merhalesi sayılan “evrensel ahlak” mertebesine varmış görünmektedirler.

4. İnsanlar ahlaki bakımdan öz-değerlendirme yaptıkları zaman daima ortamın üstünde, fakat mükemmele varmayan bir seviyede olduklarını farz etmektedirler (Güngör, 1998: 123).

Sarı, Sarı ve Ötünç (2008)’ün “İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Değerlere Bağlılıkları ve Çatışma Çözüm Önerileri” başlıklı çalışmalarında ilköğretim öğrencilerinin demokratik değerlere bağlılıkları ve çatışma çözüm

becerilerine sahip oluş düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini Adana ilindeki ilköğretim okullarının 4., 5., 6. ve 7. sınıflarında öğrenim gören 257 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada ilköğretim öğrencilerinin demokratik değerlere ve çatışma çözümü becerilerine ortalamanın üzerinde sahip oldukları, kız öğrencilerin demokratik değerlere bağlılıklarının daha yüksek olduğu ve demokratik değerlere bağlılık puanları ile çatışma çözümü becerileri arasında anlamlı düzeyde ilişkiler bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Başol ve Bardakçı (2008)'nin "Eğitim Değerlerindeki Farklılaşmalar Konusunda Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bir Çalışma" adlı çalışmalarında amaç; nitel bir bakış açısıyla 1940'lardan günümüze eğitim kurumlarının hedeflerinde ve işleyişlerindeki değişimleri olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirmek, cumhuriyetin ilanından bugüne dek eğitim sistemini yönlendiren öğretmen değerlerini belirlemektir. Ankara, Samsun, Denizli ve Çorum'dan elli emekli öğretmenle yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Demokrasi, insan hakları, katılımcılık ve eşitlik gibi değerlerin, yaratıcılık, üretkenlik ve eleştirel düşünme gibi yetilerin öğretmenler üzerinde 1990'lı yıllardan itibaren yoğun biçimde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Keskin (2008)'in "Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması" adlı doktora tezinde değerler eğitiminin Sosyal Bilgiler öğretim programı kapsamında tarihsel gelişimi inceliyor, bugünkü durumun ortaya konması amaçlanmıştır. Nitel ve nicel boyut taşıyan araştırmanın nitel boyutunda II. Meşrutiyetten günümüze kadar Sosyal Bilgiler Öğretim programlarında var olan değerler ortaya konulmuştur. Nitel boyutta ulaşılan bazı sonuçlar şunlardır:

1. Sosyal Bilgiler öğretim programlarında doğrudan veya dolaylı, az ya da çok değerlere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu değerlerde dönemlere göre farklılıklar görülmeyle birlikte ortak olan nokta; değerlerin ve değer eğitiminin tüm programlarda önemli görüldüğüdür.

2. Sosyal Bilgiler öğretim programlarının hemen hemen tamamında ahlak ve karakter eğitimine vurgu yapılmıştır.

3. Tüm programlarda ortak olarak vurgu yapılan ana değerler dayanışma/yardımlaşma, duyarlılık, bağımsızlık ve sorumluluktur (Keskin 2008: 6).

Araştırmanın nicel boyutunu 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler öğretim programı esas alınarak geliştirilen ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine yönelik Değer Eğitimi Ölçeği uygulaması oluşturur. 2005 ve 2006 yıllarındaki uygulamalardan elde edilen sonuçlardan bazıları şunlardır:

1. Her iki uygulamada da kızların değerlere sahip olma düzeyleri erkeklerden yüksektir.

2. Ailenin sosyo-ekonomik düzeyi arttıkça öğrencilerin değerlere yönelik puanları da artmaktadır.

3. Her iki program ilköğretim beşinci sınıf düzeyinde değerleri öğrencilere aynı düzeyde kazandırmaktadır (Keskin, 2008: 6).

Baydar (2009) 2005 ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihsel mirasa duyarlılık” değerlerinin kazanım düzeyleri ve bu süreçte karşılaşılan sorunların değerlendirilmesi amaçlı çalışmasının örneklemini Adana il ve ilçelerinde farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 20 İlköğretim okulu oluşturmuştur. Öğrencilerin ahlaki gelişim düzeylerini belirlemek amacıyla adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihsel mirasa duyarlılık değerlerinden her biri için farklı öykülerden oluşan ahlaki ikilem formları uygulanmıştır. Anne-baba öğrenim durumuna ve ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre öğrencilerin değerleri kazanım düzeylerine bakılmıştır. 82 beşinci sınıf öğretmenine değer kazanım sürecinde karşılaştıkları sorunları ve öğrencilerin değer kazanım düzeylerini belirleme amaçlı anket çalışması, ankete katılan 9 öğretmenle de değer öğretiminde yaşanan güçlükler, öğrenci değer kazanımına programın, anne-baba öğrenim düzeyinin, ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisi ile ilgili yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Öğrencilere uygulanan ahlaki ikilem formlarına göre sosyo-ekonomik düzeyin değer kazanımında farklılık yaratmadığı belirlenmiştir. Öğrencilerin adil olma, sorumluluk, dayanışma, tarihsel mirasa duyarlılık değerlerini kazanım düzeyleri Kohlberg’in ahlaki gelişim kuramına göre ikinci düzey olan geleneksel düzeyde yer almaktadır. Öğretmenler ise öğrencilerin değer kazanımında yetersiz

olduklarını ve bunun ailelerin öğrenim düzeylerinden kaynaklı olabileceğini belirtmişlerdir. Alt sosyo-ekonomik düzey ve üst sosyo-ekonomik düzey öğrencilerin değer kazanımında kimi zaman olumlu, kimi zaman olumsuz etken olarak ortaya çıkmaktadır (Baydar, 2009: 5).

Yıldırım (2009) sınıf öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin deneyimlerini belirleme amacıyla yapmış olduğu çalışmasının örneklemini Kırşehirde üç ilköğretim okulunda bulunan en az on yıllık deneyimleri olan ve farklı sınıf düzeylerini okutmuş olan yirmi öğretmen oluşturmaktadır. Yirmi öğretmenle toplam üç oturum halinde odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşme sonuçlarına göre değerlere yüklenen anlam, değerler eğitimi süreci, değerler eğitimi ve yaşanan problemler olmak üzere üç kategori belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin çocuklara kazandırılması gereken değerler arasında vatanseverlik değerini ön plana çıkardıkları; değerleri inanç, tutum, erdemli olma, karakter, etik, estetik, ahlak gibi kavramlarla açıkladıkları; değerler eğitiminde aile ve çevrenin yetersizliğinden problemlerin kaynaklandığı aileye bu konuda etkin rol üstlenmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

2. 4. 2. Değerler Eğitimi Alanında Yapılan Yabancı Araştırmalar

Veuglers (2000) öğretmen ve öğrencilerle yaptığı mülakatlarla öğretmenlerin değer öğretiminde en çok hangi stratejileri kullandığını ve öğrencilerin daha çok hangi stratejiyi tercih ettiklerini belirlemiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin değerlerdeki farklılığa önem vermesinin yanı sıra sık sık kendi önemli bulduğu değerleri açıkladığı, öğrencilerinse öğretmenlerinden farklılıkları açıklamalarını bekledikleri, kendi tercihleri ve değerlerinde kararlı oldukları bulunmuştur.

Thornberg (2008) öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarındaki algılarını belirleme ve bu konudaki profesyonellik derecelerini ortaya çıkarma amacıyla 13 öğretmenle mülakat yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre değerler eğitimi; genellikle tepkisel ve plansızdır, öğrencilerin okuldaki günlük davranışlarına odaklı günlük okul yaşamında vardır, kısmen veya genelde bilinçsizce uygulanır.

Matthews ve Omeonu (2005) değer açıklama ve sembolik modellemenin ahlaki değerleri geliştirmesine etkisini olup olmadığını belirlemek amacıyla yarı-deneysel bir çalışma yapmışlardır. Nijerya Ogun eyaletinde yaşları 13-17 arasında değişen, seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen 120 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Örnekleme oluşturan öğrenciler rastgele 3 gruba ayrılmıştır. 19 erkek ve 20 kız öğrenciden oluşan birinci gruba değer açıklama stratejisi, 20 erkek ve 21 kız öğrenciden oluşan ikinci gruba sembolik modelleme stratejisi uygulanmıştır. 20 kız ve 20 erkek öğrenciden oluşan üçüncü grup ise değer açıklama ve sembolik modelleme stratejisi için kontrol grubunu oluşturmuştur. Ahlaki değerleri belirlemek amacıyla 3 gruba “Ahlaki Davranışları Belirleme Envanteri (MBI)” ile “Genç Kişisel Veri Envanteri (APDI)” ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Değer açıklama yaklaşımında öğrenciler haftada 1-2 saatliğine 3 ay süre ile araştırmacı ile görüşmüşlerdir. Anlatımlar, soru ve cevap seansları, grup tartışmaları ve özet yazma projeleri ile değer analizi etkinlikleri ve ön test-son test MBI ve APDI uygulamalarıyla toplam sekiz seansta değer analizi uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Sembolik modelleme 6 seans ilk kısım, 2 seans ikinci kısım olmak üzere 8 seansta gerçekleştirilmiştir. Yapılan ANCOVA analizi ile deney gruplarının lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Her iki stratejinin de ahlaki değerleri geliştirmede etkili olduğu görülmüştür.

Owens (2008) öğrencilerin değer farklılıkları ve akademik başarıları arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlı çalışmasının örneklemini seçkisiz örnekleme yoluyla Uganda başkenti Kampala’da 7 ilköğretim okulunda bulunan 502 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin değerlerini belirlemek için Rokeach değer anketi, başarıları düzeylerini belirlemek için Uganda Ulusal Sınavlar Kurulu (UNEB)’nin yaptığı İlköğretim Mezuniyet Sınavı (PLE) sonuçları kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin akademik başarıları ile değerleri arasında negatif yönde korelasyon bulunmuştur.

Silfver (2007) suç ve utançta, değer önceliklerinde kültür ve cinsiyetin etkisini araştırdığı çalışmasının örneklemini 156 Finli ve 159 Perulu gençler oluşturmuştur. Tangney’in TOSCA suç ve utancı, Schwartz’ın Değer anketi de değer önceliklerini belirlemek için kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Perulular Finlilerden daha geleneksel ve toplumsal yapıdadırlar. Finli kızlar suç

ve utanca erkeklere göre daha eğilimliyken Perulu gençlerde suçta cinsiyete göre farklılık olmayıp, erkekler utanca kızlardan daha eğilimlidir.

Korthagen, Lunenberg ve Willemse (2005) öğrenci öğretmenlerin ahlak eğitimine hazırlıklarını inceleyen keşfedici bir araştırma yapmışlardır. araştırmanın temel problemi, öğretmen eğitimcilerin öğretmen eğitimi müfredatını hazırlarken ve uygularken öğrenci öğretmenleri ahlak eğitimine nasıl hazırladıkları ve bu hazırlığın öğrenci öğreticilere ne etkisinin olduğudur. Araştırma Hollanda’ da öğretmen eğitimi veren bir enstitüde öğretmen eğitimi müfredatını yenileme projesinin bir boyutunu oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini müfredatın hazırlanmasında 4 aylık süreyle görev alan 9 deneyimli öğretmen eğitici, 2002 bahar döneminde programı uygulayan 27 öğretmen eğitici (dördü programın hazırlanmasında görevli olan), yaşları 17 ile 21 arasında değişen 288 öğrenci öğretmen oluşturmuştur. Tüm öğrencilerle dönem başında müfredatla ilgili genel bilgi verilmiş olup, spesifik bir konunun tartışılması amaçlı 3 gün süre ile görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca her öğrenci öğretmenin öğrenme sürecini belgelendirmesi için portfolyo oluşturmaları zorunlu tutulmuştur. Program hazırlayıcılarla grup görüşmeleri, öğretmen ve öğrenci öğreticilerle anket ve öğrenci öğretmenlerle ön test ve son test yapılmıştır. Programı hazırlayanlara göre ahlak eğitiminde öğrenci öğretmenler için problem temelli öğrenme görevleri ve din konusu daha önemli görülmüştür. Öğretmen eğitimcilere ve öğrenci öğretmenlere göre portfolyo çalışmaları ve problem temelli öğrenme görevleri öğrenci öğretmenleri ahlak eğitimine hazırlamada önemli bir etken olduğu belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin istatistiksel analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

3.1 Araştırma Modeli

Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında verilen değerleri edinim düzeyini belirlemek için araştırmada tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2006: 77).

Tarama modeli eğitim araştırmalarında sıklıkla tutumları, inançları, fikirleri ve bilginin diğer şekillerini belirlemede kullanılır; genellikle araştırma örneklemden elde edilen verilerden evren hakkında bilgi edinebilmek için dizayn edilir (Mcmillan ve Schamuer, 2006: 25).

3.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Erzincan'da ilköğretim okullarında 2009–2010 öğretim yılında öğrenim gören beşinci sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Seçkisiz örnekleme yöntemi ile belirlenen 11 ilköğretim okulunda öğrenim gören 242 kız, 264 erkek toplam 506 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmaya katılan okullar ve öğrenci sayıları Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Araştırmaya Katılan Okullar

Okullar	Frekans	%
Fatih İ.O	21	4,2
Gürsel İ.O	26	5,1
13 Şubat İ.O	35	6,9
Ziya Gökalp İ.O	100	19,8
Mehmetçik İ.O	44	8,7
İMKB Müşir Zeki Paşa İ.O	42	8,3
Cumhuriyet İ.O	53	10,5
Türk Telekom Binali Yıldırım İ.O	66	13,0
Merkez İ.O	62	12,3
Göktürk İ.O	25	4,9
Bahçelievler İ.O	32	6,3
Toplam	506	100

3.3 Veri Toplama Aracı

3.3.1 Değerler Eğitimi Ölçeği

Bu araştırmada Keskin (2008) tarafından geliştirilen beşli likert tipi “Değerler Eğitimi Ölçeği” kullanılmıştır.

Değerler eğitimi ile ilgili literatür taraması yaptıktan sonra 1998 tarihli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2004 tarihli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı taranmış programların içeriğinde 5. Sınıf düzeyinde yer alan 10 ortak değer tespit edilmiş ve geçerlik güvenirlik çalışması yapılan ölçek 60 madde ve 10 alt boyuttan oluşturulmuştur (Keskin, 2008, s72).

Bu değerler şunlardır:

- Vatanseverlik
- Hoşgörü
- Tarihsel mirasa duyarlılık
- Dayanışma
- Doğal çevreye duyarlılık
- Yardımseverlik
- Çalışkanlık
- Misafirperverlik

- Adillik
- Sorumluluk

Değerler Eğitimi ölçeğinin alt boyutlarının güvenirlik katsayıları .693 ile .822 arasında değişmekte olup, ölçeğin alt boyutlarına ait varyans oranları ve cronbach alpha katsayıları Tablo 8’de gösterilmiştir.

Bu araştırmada Değerler Eğitimi Ölçeği cronbach alpha katsayısı .905 bulunmuştur.

Tablo 8: Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarının Açıkladığı Varyans Oranları ve Cronbach Alpha Katsayıları

Alt boyut	Madde Sayısı	Açıkladığı Varyans	Cronbach Alpha Katsayısı
Yardımseverlik	6	7,104	.822
Dayanışma	6	3,962	.802
Tarihsel Mirasa Duyarlılık	6	3,365	.784
Misafirperverlik	6	3,055	.770
Hoşgörü	6	2,546	.804
Adillik	6	2,446	.745
Çalışkanlık	6	2,261	.733
Doğal Çevreye Duyarlılık	6	2,006	.719
Sorumluluk	6	1,829	.710
Vatanseverlik	6	1,571	.693
TOPLAM	60	50,242	

(Keskin, 2008: 86).

Alt boyutlar ve bu alt boyutlarda yer alan maddeler aşağıda verilmiş olup, olumsuz maddeler italik olarak gösterilmiştir (Keskin, 2008: 82-85).

Yardımseverlik: 6, *16*, 26, 36, 46, 56.

Dayanışma: 4, *14*, 24, 34, 44, 54.

Tarihsel Mirasa Duyarlılık: 3, 13, 23, 33, 43, 53.

Misafirperverlik: 8, *18*, 28, 38, 48, 58.

Hoşgörü: 2, *12*, 22, 32, 42, 52.

Adillik: 9, *19*, 29, 39, 49, 59.

Çalışkanlık: 7, 17, 27, 37, 47, 57.

Doğal Çevreye Duyarlılık: 5, 15, 25, 35, 45, 55.

Sorumluluk: 10, 20, 30, 40, 50, 60.

Vatanseverlik: 1, 11, 21, 31, 41, 51.

3.3.2. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada Değerler Eğitimi Ölçeği ile birlikte araştırmacı tarafından hazırlanan; cinsiyet, kardeş sayısı, baba öğrenim durumu, anne öğrenim durumu, baba mesleği, anne mesleği, ailenin aylık gelir düzeyi ve televizyonda en çok izlenen program türü değişkenlerinden oluşan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma örneklemini oluşturan Erzincan'da bulunan 11 ilköğretim okuluna değerler eğitimi ölçeği 2009-2010 öğretim yılı bahar dönemi sonunda araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

3.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 15.0 paket programı ile değerlendirilmiş olup; iki grubun değerlere sahip olma düzeyleri arasında anlamlı fark olup olmadığını test etmek için t-testi, üç veya daha çok grubun değerlere sahip olma düzeyleri arasında anlamlı fark olup olmadığını test etmek için de tek yönlü Manova kullanılmıştır. Varyans analizinin anlamlı çıktığı durumlarda farklılığın hangi değişkenlerden yana olduğunu bulmak için Tukey testi yapılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde cinsiyet, kardeş sayısı, baba öğrenim durumu, anne öğrenim durumu, baba mesleği, anne mesleği ve televizyonda en çok izlenen program türü değişkenlerine göre araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Cinsiyete Göre Değerler Eğitimi Ölçeği t-Testi Sonuçları

Cinsiyete göre Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutlarına ilişkin bağımsız örneklem t-testi sonuçları Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Cinsiyete Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Bağımsız Örneklem T-testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	Ortalama	Ss	Sd	t	p																																																																																																																				
Yardımseverlik	kız	242	3,8354	,63160	499,939	3,206	,001*																																																																																																																				
	erkek	264	3,6376	,75465				Dayanışma	kız	242	3,9669	,78221	504	1,397	,163	erkek	264	3,8699	,77816	Tarihsel Mirasa Duyarlılık	kız	242	3,8974	,73612	504	1,825	,069	erkek	264	3,7765	,75166	Misafirperverlik	kız	242	4,1336	,68898	502,302	4,620	,000*	erkek	264	3,8283	,79697	Hoşgörü	kız	242	3,8216	,71374	504	2,056	,040*	erkek	264	3,6888	,73712	Adillik	kız	242	4,1921	,68182	502,990	2,580	,010*	erkek	264	4,0246	,77816	Çalışkanlık	kız	242	4,0847	,67700	504	3,965	,000*	erkek	264	3,8270	,77601	Doğal Çevreye Duyarlılık	kız	242	4,1653	,71553	503,113	3,098	,002*	erkek	264	3,9545	,81432	Sorumluluk	kız	242	4,0337	,57606	499,536	3,822	,000*	erkek	264	3,8182	,69138	Vatanseverlik	kız	242	3,9435	,63480	504	1,955	,051	erkek	264	3,8289	,67991	Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*
Dayanışma	kız	242	3,9669	,78221	504	1,397	,163																																																																																																																				
	erkek	264	3,8699	,77816				Tarihsel Mirasa Duyarlılık	kız	242	3,8974	,73612	504	1,825	,069	erkek	264	3,7765	,75166	Misafirperverlik	kız	242	4,1336	,68898	502,302	4,620	,000*	erkek	264	3,8283	,79697	Hoşgörü	kız	242	3,8216	,71374	504	2,056	,040*	erkek	264	3,6888	,73712	Adillik	kız	242	4,1921	,68182	502,990	2,580	,010*	erkek	264	4,0246	,77816	Çalışkanlık	kız	242	4,0847	,67700	504	3,965	,000*	erkek	264	3,8270	,77601	Doğal Çevreye Duyarlılık	kız	242	4,1653	,71553	503,113	3,098	,002*	erkek	264	3,9545	,81432	Sorumluluk	kız	242	4,0337	,57606	499,536	3,822	,000*	erkek	264	3,8182	,69138	Vatanseverlik	kız	242	3,9435	,63480	504	1,955	,051	erkek	264	3,8289	,67991	Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*	erkek	264	3,8254	,56472								
Tarihsel Mirasa Duyarlılık	kız	242	3,8974	,73612	504	1,825	,069																																																																																																																				
	erkek	264	3,7765	,75166				Misafirperverlik	kız	242	4,1336	,68898	502,302	4,620	,000*	erkek	264	3,8283	,79697	Hoşgörü	kız	242	3,8216	,71374	504	2,056	,040*	erkek	264	3,6888	,73712	Adillik	kız	242	4,1921	,68182	502,990	2,580	,010*	erkek	264	4,0246	,77816	Çalışkanlık	kız	242	4,0847	,67700	504	3,965	,000*	erkek	264	3,8270	,77601	Doğal Çevreye Duyarlılık	kız	242	4,1653	,71553	503,113	3,098	,002*	erkek	264	3,9545	,81432	Sorumluluk	kız	242	4,0337	,57606	499,536	3,822	,000*	erkek	264	3,8182	,69138	Vatanseverlik	kız	242	3,9435	,63480	504	1,955	,051	erkek	264	3,8289	,67991	Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*	erkek	264	3,8254	,56472																				
Misafirperverlik	kız	242	4,1336	,68898	502,302	4,620	,000*																																																																																																																				
	erkek	264	3,8283	,79697				Hoşgörü	kız	242	3,8216	,71374	504	2,056	,040*	erkek	264	3,6888	,73712	Adillik	kız	242	4,1921	,68182	502,990	2,580	,010*	erkek	264	4,0246	,77816	Çalışkanlık	kız	242	4,0847	,67700	504	3,965	,000*	erkek	264	3,8270	,77601	Doğal Çevreye Duyarlılık	kız	242	4,1653	,71553	503,113	3,098	,002*	erkek	264	3,9545	,81432	Sorumluluk	kız	242	4,0337	,57606	499,536	3,822	,000*	erkek	264	3,8182	,69138	Vatanseverlik	kız	242	3,9435	,63480	504	1,955	,051	erkek	264	3,8289	,67991	Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*	erkek	264	3,8254	,56472																																
Hoşgörü	kız	242	3,8216	,71374	504	2,056	,040*																																																																																																																				
	erkek	264	3,6888	,73712				Adillik	kız	242	4,1921	,68182	502,990	2,580	,010*	erkek	264	4,0246	,77816	Çalışkanlık	kız	242	4,0847	,67700	504	3,965	,000*	erkek	264	3,8270	,77601	Doğal Çevreye Duyarlılık	kız	242	4,1653	,71553	503,113	3,098	,002*	erkek	264	3,9545	,81432	Sorumluluk	kız	242	4,0337	,57606	499,536	3,822	,000*	erkek	264	3,8182	,69138	Vatanseverlik	kız	242	3,9435	,63480	504	1,955	,051	erkek	264	3,8289	,67991	Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*	erkek	264	3,8254	,56472																																												
Adillik	kız	242	4,1921	,68182	502,990	2,580	,010*																																																																																																																				
	erkek	264	4,0246	,77816				Çalışkanlık	kız	242	4,0847	,67700	504	3,965	,000*	erkek	264	3,8270	,77601	Doğal Çevreye Duyarlılık	kız	242	4,1653	,71553	503,113	3,098	,002*	erkek	264	3,9545	,81432	Sorumluluk	kız	242	4,0337	,57606	499,536	3,822	,000*	erkek	264	3,8182	,69138	Vatanseverlik	kız	242	3,9435	,63480	504	1,955	,051	erkek	264	3,8289	,67991	Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*	erkek	264	3,8254	,56472																																																								
Çalışkanlık	kız	242	4,0847	,67700	504	3,965	,000*																																																																																																																				
	erkek	264	3,8270	,77601				Doğal Çevreye Duyarlılık	kız	242	4,1653	,71553	503,113	3,098	,002*	erkek	264	3,9545	,81432	Sorumluluk	kız	242	4,0337	,57606	499,536	3,822	,000*	erkek	264	3,8182	,69138	Vatanseverlik	kız	242	3,9435	,63480	504	1,955	,051	erkek	264	3,8289	,67991	Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*	erkek	264	3,8254	,56472																																																																				
Doğal Çevreye Duyarlılık	kız	242	4,1653	,71553	503,113	3,098	,002*																																																																																																																				
	erkek	264	3,9545	,81432				Sorumluluk	kız	242	4,0337	,57606	499,536	3,822	,000*	erkek	264	3,8182	,69138	Vatanseverlik	kız	242	3,9435	,63480	504	1,955	,051	erkek	264	3,8289	,67991	Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*	erkek	264	3,8254	,56472																																																																																
Sorumluluk	kız	242	4,0337	,57606	499,536	3,822	,000*																																																																																																																				
	erkek	264	3,8182	,69138				Vatanseverlik	kız	242	3,9435	,63480	504	1,955	,051	erkek	264	3,8289	,67991	Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*	erkek	264	3,8254	,56472																																																																																												
Vatanseverlik	kız	242	3,9435	,63480	504	1,955	,051																																																																																																																				
	erkek	264	3,8289	,67991				Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*	erkek	264	3,8254	,56472																																																																																																								
Toplam	kız	242	4,0074	,49684	503,165	3,856	,000*																																																																																																																				
	erkek	264	3,8254	,56472																																																																																																																							

***p<.05**

Test sonuçlarına göre cinsiyete göre yardımseverlik ($t_{499,939}= 3,206$, $p < .05$), misafirperverlik ($t_{502,302}= 4,620$, $p < .05$), hoşgörü ($t_{504}= 2,056$, $p < .05$), adillik ($t_{502,990}= 2,580$, $p < .05$), çalışkanlık ($t_{504}= 3,965$, $p < .05$), doğal çevreye duyarlılık ($t_{503,113}= 3,098$, $p < .05$), sorumluluk ($t_{499,536}= 3,822$, $p < .05$) alt boyutlarında ve toplamda ($t_{503,165}= 3,856$, $p < .05$) kızların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu sonuca göre kız öğrencilerin değerleri edinim düzeyleri erkek öğrencilerden daha yüksektir.

4.2. Kardeş Sayısına Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları

Kardeş sayısına göre Değerler Eğitim Ölçeği alt boyutlarına ilişkin tek yönlü manova testi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Kardeş Sayısına Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları

Alt Boyut	Kardeş Sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Yardımseverlik	1-2 kardeş	226	3,7456	,70434	1,328	,264
	3-4 kardeş	232	3,7586	,70637		
	5-6 kardeş	35	3,5571	,63778		
	7 ve üzeri	13	3,5000	,82496		
Dayanışma	1-2 kardeş	226	3,9263	,80014	1,129	,337
	3-4 kardeş	232	3,9468	,76088		
	5-6 kardeş	35	3,7333	,72333		
	7 ve üzeri	13	3,6923	,92508		
Tarihsel mirasa duyarlılık	1-2 kardeş	226	3,8827	,76458	1,678	,171
	3-4 kardeş	232	3,8305	,71235		
	5-6 kardeş	35	3,5905	,83660		
	7 ve üzeri	13	3,7179	,68848		
Misafirperverlik	1-2 kardeş	226	3,9808	,81627	1,592	,190
	3-4 kardeş	232	4,0057	,70878		
	5-6 kardeş	35	3,8762	,72799		
	7 ve üzeri	13	3,5641	,73453		
Hoşgörü	1-2 kardeş	226	3,7994	,71945	3,317	,020*
	3-4 kardeş	232	3,7701	,71561		
	5-6 kardeş	35	3,4190	,85307		
	7 ve üzeri	13	3,5128	,51578		

Adillik	1-2 kardeş	226	4,0996	,76225	1,858	,136
	3-4 kardeş	232	4,1559	,67918		
	5-6 kardeş	35	3,8952	,87642		
	7 ve üzeri	13	3,8462	,83738		
Çalışkanlık	1-2 kardeş	226	3,9484	,76581	1,133	,335
	3-4 kardeş	232	3,9519	,70418		
	5-6 kardeş	35	4,0714	,69814		
	7 ve üzeri	13	3,6282	1,01186		
Doğal Çevreye Duyarlılık	1-2 kardeş	226	4,0347	,78922	2,725	,057
	3-4 kardeş	232	4,1257	,76219		
	5-6 kardeş	35	3,8905	,65672		
	7 ve üzeri	13	3,6026	,89116		
Sorumluluk	1-2 kardeş	226	3,8901	,64815	,453	,715
	3-4 kardeş	232	3,9576	,63394		
	5-6 kardeş	35	3,8857	,78567		
	7 ve üzeri	13	3,9103	,46951		
Vatanseverlik	1-2 kardeş	226	3,8872	,66698	2,505	,058
	3-4 kardeş	232	3,9102	,62761		
	5-6 kardeş	35	3,8667	,76462		
	7 ve üzeri	13	3,3974	,71537		
Toplam	1-2 kardeş	226	3,9195	,56277	2,086	,101
	3-4 kardeş	232	3,9413	,51576		
	5-6 kardeş	35	3,7786	,49962		
	7 ve üzeri	13	3,6372	,61472		

* $p < .05$

Test sonuçlarına göre kardeş sayısına göre sadece hoşgörü alt boyutunda anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır (F:3,317, $p < .05$). Farklılığın hangi gruptan yana olduğunu anlayabilmek için yapılan Tukey testi; 1-2 ve 5-6 kardeş olanlarda 1-2 olanların lehine; kardeş sayısı 3-4 ve 5-6 olanlarda ise kardeş sayısı 3-4 olanın lehine sonuçlanmıştır.

Bu sonuca göre, kardeş sayısı arttıkça hoşgörü değeri azalmaktadır. Kardeş sayısının artması sonucu ailelerin her bir çocuğuna ayırmış olduğu zaman, ilgi, miktarının azalması ve çocukların kişisel eşyalarını (oyuncak, kıyafet, oda vb.), anne-baba sevgisini diğer kardeşleriyle paylaşma durumu bu sonuca yol açan etkenlerden biri olabilir.

4.3. Baba Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları

Baba öğrenim durumuna göre Değerler Eğitim Ölçeği alt boyutlarına ilişkin tek yönlü Manova testi sonuçları Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Baba Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Baba Öğrenim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Yardımsellik	Okuryazar değil	10	3,5333	,48939	3,202	,004*
	Okuryazar	30	3,5333	,62422		
	İlkokul mezunu	129	3,5866	,75234		
	Ortaokul mezunu	84	3,6865	,75135		
	Lise mezunu	154	3,8009	,68257		
	Üniversite mezunu	87	3,9272	,61668		
	Lisansüstü	12	3,9861	,66080		
Dayanışma	Okuryazar değil	10	3,3667	,73199	5,148	,000*
	Okuryazar	30	3,5611	,72646		
	İlkokul mezunu	129	3,7571	,78257		
	Ortaokul mezunu	84	3,8492	,82206		
	Lise mezunu	154	4,0595	,78560		
	Üniversite mezunu	87	4,1054	,66914		
	Lisansüstü	12	4,2361	,46849		
Tarihsel Mirasa Duyarlılık	Okuryazar değil	10	3,3500	,44756	4,506	,000*
	Okuryazar	30	3,4944	,76749		
	İlkokul mezunu	129	3,7248	,77830		
	Ortaokul mezunu	84	3,7679	,72626		
	Lise mezunu	154	3,9167	,73363		
	Üniversite mezunu	87	4,0249	,68082		
	Lisansüstü	12	4,2917	,61597		
Misafirperverlik	Okuryazar değil	10	3,6833	,70031	2,507	,059
	Okuryazar	30	3,6722	,72778		
	İlkokul mezunu	129	3,8708	,82133		
	Ortaokul mezunu	84	3,9444	,83647		
	Lise mezunu	154	4,0584	,73888		
	Üniversite mezunu	87	4,1073	,59876		
	Lisansüstü	12	4,2500	,74366		
Hoşgörü	Okuryazar değil	10	3,2833	,42346	6,731	,000*
	Okuryazar	30	3,4722	,57583		
	İlkokul mezunu	129	3,5568	,76447		
	Ortaokul mezunu	84	3,6726	,77332		
	Lise mezunu	154	3,8615	,67014		
	Üniversite mezunu	87	4,0211	,63683		
	Lisansüstü	12	4,1528	,88323		

Adillik	Okuryazar değil	10	3,5667	,78646		
	Okuryazar	30	3,7167	1,04785		
	İlkokul mezunu	129	4,0581	,70976		
	Ortaokul mezunu	84	4,0298	,82106	4,549	,000*
	Lise mezunu	154	4,1905	,66269		
	Üniversite mezunu	87	4,2107	,62900		
	Lisansüstü	12	4,6806	,37240		
Çalışkanlık	Okuryazar değil	10	3,6000	,87206		
	Okuryazar	30	3,6000	,89550		
	İlkokul mezunu	129	3,9302	,74817		
	Ortaokul mezunu	84	3,9425	,74423	1,957	,070
	Lise mezunu	154	4,0152	,68424		
	Üniversite mezunu	87	4,0057	,73902		
	Lisansüstü	12	4,1528	,64141		
Doğal Çevreye Duyarlılık	Okuryazar değil	10	3,3500	,40407		
	Okuryazar	30	3,6611	,89430		
	İlkokul mezunu	129	3,9251	,77699		
	Ortaokul mezunu	84	4,0675	,82226	5,353	,000*
	Lise mezunu	154	4,1894	,74708		
	Üniversite mezunu	87	4,1475	,66542		
	Lisansüstü	12	4,5556	,56557		
Sorumluluk	Okuryazar değil	10	3,5333	,54885		
	Okuryazar	30	3,7667	,49247		
	İlkokul mezunu	129	3,8786	,66037		
	Ortaokul mezunu	84	3,8790	,71152	1,787	,100
	Lise mezunu	154	3,9567	,63937		
	Üniversite mezunu	87	4,0287	,62578		
	Lisansüstü	12	4,1528	,54799		
Vatanseverlik	Okuryazar değil	10	3,6667	,36851		
	Okuryazar	30	3,7111	,82110		
	İlkokul mezunu	129	3,8682	,71858		
	Ortaokul mezunu	84	3,8909	,62441	1,905	,078
	Lise mezunu	154	3,8409	,63639		
	Üniversite mezunu	87	4,0038	,58732		
	Lisansüstü	12	4,2917	,64403		
Toplam	Okuryazar değil	10	3,4933	,35808		
	Okuryazar	30	3,6189	,53340		
	İlkokul mezunu	129	3,8156	,55525		
	Ortaokul mezunu	84	3,8730	,56670	6,053	,000*
	Lise mezunu	154	3,9890	,53150		
	Üniversite mezunu	87	4,0582	,44388		
	Lisansüstü	12	4,2750	,40988		

*p<.05

Test sonuçlarına göre baba öğrenim durumuna göre yardımseverlik (F: 3,202, $p<,05$), dayanışma (F: 5,148, $p<,05$), tarihsel mirasa duyarlılık (F: 4,506, $p<,05$), hoşgörü (F: 6,731, $p<,05$), adillik (F: 4,549, $p<,05$), doğal çevreye duyarlılık (F: 5,353, $p<,05$) alt boyutlarında ve toplamda (F: 6,053, $p<,05$) anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır.

Farklılığın hangi gruptan yana olduğunu anlayabilmek için Tukey testi yapılmıştır. Yardımseverlik alt boyutunda babası üniversite mezunu olanlar ile ilkokul mezunu olanlar arasında üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Dayanışma alt boyutunda babası lise mezunu olanlar, ilkokul mezunu olanlar ile okuryazar olanlar arasında lise mezunu olanlar lehine; babası üniversite mezunu olanlar, ilkokul mezunu olanlar ve okuryazar olanlar arasında babası üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tarihsel mirasa duyarlılık alt boyutunda babası üniversite mezunu olanlar ile okuryazar olanlar arasında üniversite mezunu olanlar lehine; babası lisansüstü mezunu olanlar, okuryazar olanlar ile okuryazar olmayanlar arasında babası lisansüstü mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Hoşgörü alt boyutunda babası lise mezunu ile ilkokul mezunu olanlar arasında babası lise mezunu olanlar lehine; babası üniversite mezunu olanlar, ortaokul mezunu olanlar, ilkokul mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Adillik alt boyutunda babası lise mezunu olanlar ile okuryazar olanlar arasında babası lise mezunu olanlar lehine; babası üniversite mezunu olanlar ile okuryazar olanlar arasında üniversite mezunu olanlar lehine; babası lisansüstü mezunu olanlar, okuryazar olanlar ile okuryazar olmayanlar arasında babası lisansüstü mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Doğal çevreye duyarlılık alt boyutunda babası lise mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında babası lise mezunu olanlar lehine; babası üniversite mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında babası üniversite mezunu olanlar lehine; babası lisansüstü mezunu

olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında lisansüstü mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Toplamda babası lise mezunu olanlar ile okuryazar olanlar arasında babası lise mezunu olanlar lehine; babası üniversite mezunu olanlar, ilkokul mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında babası üniversite mezunu olanlar lehine; babası lisansüstü mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında babası lisansüstü mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık vardır.

Bu sonuca göre baba öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin değerleri edinim düzeyi de artmaktadır. Babaların öğrenim durumu arttıkça kazandıkları deneyimlerini, bilgi birikimlerini, kültürel düzeylerini çocuklarına aktarabilmeleri neticesinde çocuklarının da değerleri edinim düzeyleri artmış olabilir.

4.4. Anne Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları

Anne öğrenim durumuna göre Değerler Eğitim Ölçeği alt boyutlarına ilişkin tek yönlü Manova testi sonuçları Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Anne Öğrenim Durumuna Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar	Anne Öğrenim Durumu	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Yardımselik	Okuryazar değil	36	3,3889	,67612	5,686	,000*
	Okuryazar	37	3,4369	,68533		
	İlkokul mezunu	223	3,8124	,63183		
	Ortaokul mezunu	83	3,6124	,76603		
	Lise mezunu	90	3,7796	,74445		
	Üniversite mezunu	34	4,1078	,59725		
	Lisansüstü	3	3,1667	1,42400		
Dayanışma	Okuryazar değil	506	3,7322	,70480	5,526	,000*
	Okuryazar	36	3,5093	,80961		
	İlkokul mezunu	37	3,5090	,75251		
	Ortaokul mezunu	223	3,9895	,74963		
	Lise mezunu	83	3,8133	,85753		
	Üniversite mezunu	90	4,0704	,70400		
	Lisansüstü	34	4,1863	,62733		
Tarihsel Mirasa Duyarlılık	Okuryazar değil	3	3,5556	1,27294	4,576	,000*
	Okuryazar	506	3,9163	,78084		
	İlkokul mezunu	36	3,5278	,80327		
	Ortaokul mezunu	37	3,4369	,65893		

	Lise mezunu	223	3,8625	,72270		
	Üniversite mezunu	83	3,7731	,74380		
	Lisansüstü	90	4,0037	,74409		
Misafirperverlik	Okuryazar değil	34	4,0931	,71914		
	Okuryazar	3	4,0000	,50000		
	İlkokul mezunu	506	3,8343	,74598		
	Ortaokul mezunu	36	3,8889	,73571	2,111	,051
	Lise mezunu	37	3,6982	,69814		
	Üniversite mezunu	223	4,0082	,74085		
	Lisansüstü	83	3,9317	,81568		
Hoşgörü	Okuryazar değil	90	3,9963	,76518		
	Okuryazar	34	4,2451	,74336		
	İlkokul mezunu	3	3,3333	1,16667		
	Ortaokul mezunu	506	3,9743	,76200	6,470	,000*
	Lise mezunu	36	3,3333	,79682		
	Üniversite mezunu	37	3,4189	,57147		
	Lisansüstü	223	3,7952	,66941		
Adillik	Okuryazar değil	83	3,6124	,80062		
	Okuryazar	90	3,9907	,72771		
	İlkokul mezunu	34	3,9608	,64492		
	Ortaokul mezunu	3	4,0556	,91793	1,974	,068
	Lise mezunu	506	3,7523	,72835		
	Üniversite mezunu	36	3,9074	,76162		
	Lisansüstü	37	3,8468	,88748		
Çalışkanlık	Okuryazar değil	223	4,1517	,67155		
	Okuryazar	83	4,0301	,81739		
	İlkokul mezunu	90	4,1870	,70216		
	Ortaokul mezunu	34	4,2647	,77646	2,462	,023*
	Lise mezunu	3	3,9444	,75154		
	Üniversite mezunu	506	4,1047	,73772		
	Lisansüstü	36	3,7269	,82149		
Doğal çevreye duyarlılık	Okuryazar değil	37	3,6171	,79627		
	Okuryazar	223	4,0022	,72086		
	İlkokul mezunu	83	3,9277	,75717		
	Ortaokul mezunu	90	4,0741	,66859	6,142	,000*
	Lise mezunu	34	3,9461	,77711		
	Üniversite mezunu	3	3,8333	,60093		
	Lisansüstü	506	3,9503	,74091		
Sorumluluk	Okuryazar değil	36	3,5926	,80617		
	Okuryazar	37	3,5586	,84457		
	İlkokul mezunu	223	4,1121	,73241		
	Ortaokul mezunu	83	4,0863	,82531	2,428	,061
	Lise mezunu	90	4,2167	,64402		
	Üniversite mezunu	34	4,2157	,81395		
	Lisansüstü	3	4,0000	,44096		
Vatanseverlik	Okuryazar değil	506	4,0553	,77510		
	Okuryazar	36	3,7269	,80490	3,226	,004*
	İlkokul mezunu	37	3,6486	,53256		

	Ortaokul mezunu	223	3,9843	,59433		
	Lise mezunu	83	3,8896	,72847		
	Üniversite mezunu	90	3,9778	,60181		
	Lisansüstü	34	3,9755	,71672		
Toplam	Okuryazar değil	3	3,5000	,88192		
	Okuryazar	506	3,9213	,64725		
	İlkokul mezunu	36	3,7963	,83487		
	Ortaokul mezunu	37	3,6712	,63158	6,207	,000*
	Lise mezunu	223	3,9312	,61146		
	Üniversite mezunu	83	3,7972	,68770		
	Lisansüstü	90	3,8500	,69735		

***p<.05**

Test sonuçlarına göre anne öğrenim durumuna göre yardımseverlik (F: 5,686, p<.05), dayanışma (F: 5,526, p<.05), tarihsel mirasa duyarlılık (F: 4,576, p<.05), hoşgörü (F: 6,470, p<.05), çalışkanlık (F: 2,462, p<.05), doğal çevreye duyarlılık (F: 6,142, p<.05), vatanseverlik (F: 3,226, p<.05) alt boyutlarında ve toplamda (F: 6,207, p<.05) anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır.

Farklılığın hangi gruptan yana olduğunu anlayabilmek için Tukey testi yapılmıştır. Yardımseverlik alt boyutunda annesi ilkokul mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında annesi ilkokul mezunu olanlar lehine; annesi üniversite mezunu olanlar, ortaokul mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında annesi üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Dayanışma alt boyutunda annesi ilkokul mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında annesi ilkokul mezunu olanlar lehine; annesi üniversite mezunu olanlar, ortaokul mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında annesi üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tarihsel mirasa duyarlılık alt boyutunda annesi ilkokul mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında annesi ilkokul mezunu olanlar lehine; annesi lise mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında annesi lise mezunu olanlar lehine; annesi üniversite mezunu olanlar, okuryazar olanlar ve okuryazar olmayanlar arasında annesi üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Hoşgörü alt boyutunda annesi ilkokul mezunu olanlar, okuyazar olanlar ve okuyazar olmayanlar arasında annesi ilkokul mezunu olanlar lehine; annesi lise mezunu olanlar, ortaokul mezunu olanlar okuyazar olanlar ve okuyazar olmayanlar arasında annesi lise mezunu olanlar lehine; annesi üniversite mezunu olanlar, okuyazar olanlar ve okuyazar olmayanlar arasında annesi üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Çalışkanlık alt boyutunda annesi lise mezunu olanlar ile okuyazar olanlar arasında annesi lise mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Doğal çevreye duyarlılık alt boyutunda annesi ilkokul mezunu olanlar, okuyazar olanlar ve okuyazar olmayanlar arasında annesi ilkokul mezunu olanların lehine; annesi ortaokul mezunu olanlar, okuyazar olanlar ve okuyazar olmayanlar arasında annesi ortaokul mezunu olanların lehine; annesi lise mezunu olanlar, okuyazar olanlar ve okuyazar olmayanlar arasında annesi lise mezunu olanların lehine; annesi üniversite mezunu olanlar, okuyazar olanlar ve okuyazar olmayanlar arasında annesi üniversite mezunu olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Vatanseverlik alt boyutunda annesi üniversite mezunu, lise mezunu, ortaokul mezunu olanlar ile okuyazar olanlar arasında annesi üniversite mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Toplamda annesi ilkokul mezunu olanlar, okuyazar olanlar ve okuyazar olmayanlar arasında annesi ilkokul mezunu olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu sonuca göre anne öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin değerleri edinim düzeyi de artmaktadır. Baba öğrenim durumu sonuçları için yapılan yorumlar anne öğrenim durumu için de geçerlidir. Yani annelerin öğrenim durumu arttıkça kazandıkları deneyimlerini, bilgi birikimlerini, kültürel düzeylerini çocuklarına aktarabilmeleri neticesinde çocuklarının da değerleri edinim düzeyleri artmış olabilir.

4.5. Baba Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi

Sonuçları

Baba mesleğine göre Değerler Eğitim Ölçeği alt boyutlarına ilişkin tek yönlü Manova testi sonuçları Tablo 13' te verilmiştir.

Tablo 13: Baba Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları

Alt Boyut	Baba Mesleği	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Yardıms severlik	İşçi	136	3,6311	,81534	3,347	,003*
	Memur	141	3,9125	,59348		
	Esnaf	90	3,7796	,62102		
	İssiz	11	3,2576	,66401		
	Emekli	31	3,6022	,85924		
	Çiftçi	17	3,6078	,60076		
	Serbest Meslek	80	3,6750	,66977		
Dayanışma	İşçi	136	3,7659	,89036	3,171	,005*
	Memur	141	4,0827	,74045		
	Esnaf	90	3,9519	,71293		
	İssiz	11	3,4091	,81773		
	Emekli	31	3,8817	,69548		
	Çiftçi	17	4,1765	,69089		
	Serbest Meslek	80	3,8667	,70031		
Tarihsel Mirasa Duyarlılık	İşçi	136	3,6752	,80439	4,479	,000*
	Memur	141	4,0059	,68961		
	Esnaf	90	3,8056	,65736		
	İssiz	11	3,1364	,72960		
	Emekli	31	3,7688	,72352		
	Çiftçi	17	4,0392	,61104		
	Serbest Meslek	80	3,9125	,77359		
Misafirperverlik	İşçi	136	3,8480	,87805	2,010	,063
	Memur	141	4,1147	,67204		
	Esnaf	90	3,9963	,73777		
	İssiz	11	3,7424	,66818		
	Emekli	31	3,7796	,80091		
	Çiftçi	17	4,0196	,57700		
	Serbest Meslek	80	4,0146	,72488		
Hoşgörü	İşçi	136	3,5797	,81295	5,166	,000*
	Memur	141	3,9882	,62222		
	Esnaf	90	3,7889	,67818		
	İssiz	11	3,2424	,82112		
	Emekli	31	3,7742	,89706		
	Çiftçi	17	3,7353	,59529		
	Serbest Meslek	80	3,6542	,62966		

Adillik	İşçi	136	3,9657	,85421		
	Memur	141	4,2317	,60447		
	Esnaf	90	4,1833	,69959		
	İssiz	11	3,6667	,71102	2,537	,020*
	Emekli	31	3,9785	,83969		
	Çiftçi	17	4,1373	,71985		
	Serbest Meslek	80	4,1313	,70246		
Çalışkanlık	İşçi	136	3,8811	,80172		
	Memur	141	4,0567	,67549		
	Esnaf	90	3,9296	,70710		
	İssiz	11	3,6212	,89471	1,165	,324
	Emekli	31	4,0376	,71842		
	Çiftçi	17	3,9608	,66283		
	Serbest Meslek	80	3,9125	,77721		
Doğal Çevreye Duyarlılık	İşçi	136	3,8640	,84161		
	Memur	141	4,2660	,69664		
	Esnaf	90	4,1037	,75227		
	İssiz	11	3,8939	,73133	3,565	,002*
	Emekli	31	4,1022	,69346		
	Çiftçi	17	4,0294	,63529		
	Serbest Meslek	80	3,9646	,80159		
Sorumluluk	İşçi	136	3,8444	,69750		
	Memur	141	3,9823	,65031		
	Esnaf	90	3,9389	,61171		
	İssiz	11	3,6515	,76541	,915	,484
	Emekli	31	3,9839	,59993		
	Çiftçi	17	3,9510	,49918		
	Serbest Meslek	80	3,9312	,62061		
Vatanseverlik	İşçi	136	3,7880	,72107		
	Memur	141	4,0012	,64411		
	Esnaf	90	3,8407	,59330		
	İssiz	11	3,8485	,69704	1,352	,232
	Emekli	31	3,9462	,66859		
	Çiftçi	17	3,8431	,68585		
	Serbest Meslek	80	3,8771	,63075		
Toplam	İşçi	136	3,7843	,62385		
	Memur	141	4,0642	,46274		
	Esnaf	90	3,9319	,49988		
	İssiz	11	3,5470	,58456	4,177	,000*
	Emekli	31	3,8855	,54134		
	Çiftçi	17	3,9500	,48312		
	Serbest Meslek	80	3,8940	,50049		

*p <.05

Test sonuçlarına göre baba mesleğine göre yardımseverlik (F: 3,347, $p<,05$), dayanışma (F: 3,171, $p<,05$), tarihsel mirasa duyarlılık (F: 4,479, $p<,05$), hoşgörü (F: 5,166, $p<,05$), adillik (F: 2,537, $p<,05$), doğal çevreye duyarlılık (F: 3,565, $p<,05$) alt boyutlarında ve toplamda (F: 4,177, $p<,05$) anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır.

Farklılığın hangi gruptan yana olduğunu anlayabilmek için Tukey testi yapılmıştır. Yardımseverlik alt boyutunda babası memur olanlar, işçi olanlar ve işsiz olanlar arasında babası memur olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Dayanışma, adillik ve doğal çevreye duyarlılık alt boyutunda babası memur olanlar ile işçi olanlar arasında babası memur olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Tarihsel mirasa duyarlılık alt boyutunda babası memur olanlar, işçi olanlar ve işsiz olanlar arasında babası memur olanlar lehine; babası çiftçi olanlar ile işsiz olanlar arasında babası memur olanlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Hoşgörü alt boyutunda babası memur olanlar, işçi olanlar, serbest meslekle uğraşanlar ve işsiz olanlar arasında babası memur olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Toplamda babası memur olanlar, işçi olanlar ve işsiz olanlar arasında babası memur olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu sonuca göre baba mesleği memur olan öğrencilerin değerleri edinme düzeyleri diğer meslek gruplarına göre daha yüksektir. Yaşamakta olduğumuz ülkedeki memurluk mesleğine ait olan bazı sınırlılık ve sorumluluklar kaçınılmaz olarak insanların yaşam şekillerine de yansımış olabilir. Bu meslek grubuna ait babaların kazanmış olduğu değerler hayatlarına yansırken, bir ebeveyn olarak çocuklarını da etkilemiş olması muhtemeldir.

4.6. Anne Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları

Anne mesleğine göre Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutlarına ilişkin tek yönlü Manova testi sonuçları Tablo 14' te verilmiştir.

Tablo 14: Anne Mesleğine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları

Alt Boyut	Anne Mesleği	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Yardımseverlik	Ev Hanımı	422	3,7224	,70402	,686	,634
	Memur	32	3,9271	,72332		
	Esnaf	8	3,5208	,66331		
	İşçi	23	3,7029	,66279		
	Emekli	4	3,6250	,92671		
	Serbest Meslek	17	3,7745	,74755		
Dayanışma	Ev Hanımı	422	3,9076	,79056	,992	,422
	Memur	32	4,1458	,65548		
	Esnaf	8	3,8750	,66518		
	İşçi	23	3,7029	,87033		
	Emekli	4	3,8333	,36004		
	Serbest Meslek	17	4,0294	,71985		
Tarihsel Mirasa Duyarlılık	Ev Hanımı	422	3,8207	,75160	,884	,491
	Memur	32	4,0729	,70829		
	Esnaf	8	3,8542	,63269		
	İşçi	23	3,7971	,69077		
	Emekli	4	4,0833	,83333		
	Serbest Meslek	17	3,7059	,78291		
Misafirperverlik	Ev Hanımı	422	3,9660	,76080	1,469	,198
	Memur	32	4,1927	,69960		
	Esnaf	8	3,6250	1,00297		
	İşçi	23	3,7971	,84381		
	Emekli	4	3,8333	,91287		
	Serbest Meslek	17	4,2059	,55443		
Hoşgörü	Ev Hanımı	422	3,7453	,74929	,614	,689
	Memur	32	3,9167	,57735		
	Esnaf	8	3,6458	,60051		
	İşçi	23	3,6594	,57181		
	Emekli	4	4,0833	,21517		
	Serbest Meslek	17	3,7157	,77899		
Adillik	Ev Hanımı	422	4,0916	,73853	,826	,531
	Memur	32	4,3073	,67483		
	Esnaf	8	4,0208	,55232		
	İşçi	23	4,0290	,83583		
	Emekli	4	3,8333	,36004		
	Serbest Meslek	17	4,2549	,82731		

Çalışkanlık	Ev Hanımı	422	3,9558	,73323	,757	,581
	Memur	32	3,9635	,74263		
	Esnaf	8	4,1458	,53776		
	İşçi	23	3,6884	,81076		
	Emekli	4	4,1250	,71200		
	Serbest Meslek	17	4,0098	,92509		
Doğal Çevreye Duyarlılık	Ev Hanımı	422	4,0533	,77452		
	Memur	32	4,2500	,73932		
	Esnaf	8	3,9167	,59761	,692	,630
	İşçi	23	3,8841	,78405		
	Emekli	4	4,1250	,59900		
	Serbest Meslek	17	4,0196	,95903		
Sorumluluk	Ev Hanımı	422	3,9380	,64014		
	Memur	32	3,9792	,72060		
	Esnaf	8	3,6875	,63893	1,420	,215
	İşçi	23	3,8333	,63763		
	Emekli	4	3,2500	,28868		
	Serbest Meslek	17	3,7843	,70407		
Vatanseverlik	Ev Hanımı	422	3,8740	,66398		
	Memur	32	4,1823	,60665		
	Esnaf	8	3,4375	,61034	2,173	,056
	İşçi	23	3,8623	,59172		
	Emekli	4	3,9583	,34359		
	Serbest Meslek	17	3,7843	,70653		
Toplam	Ev Hanımı	422	3,9075	,54352		
	Memur	32	4,0937	,46885		
	Esnaf	8	3,7729	,47383		
	İşçi	23	3,7957	,56256		
	Emekli	4	3,8750	,45572	1,056	,384
	Serbest Meslek	17	3,9284	,59485		

Test sonuçlarına göre anne mesleğine göre değerler eğitimi ölçeği alt boyutlarında ve toplamda anlamlı farklılığa rastlanmamıştır.

Bu sonuca göre anne mesleği öğrencilerin değerleri edinim düzeyine etki etmediği söylenebilir.

4.7. Aylık Gelir Düzeyine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları

Aylık gelir düzeyine göre Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutlarına ilişkin tek yönlü Manova testi sonuçları Tablo 15’ te verilmiştir.

Tablo 15: Aylık Gelir Düzeyine Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları

Alt boyut	Aylık gelir düzeyi	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Yardıms severlik	500 TL den az	111	3,5180	,69499	3,833	,004*
	500-1000 TL	161	3,7660	,73748		
	1001-1500 TL	122	3,7691	,69083		
	1501-2000 TL	45	3,7926	,59687		
	2000 TL den fazla	67	3,8980	,67230		
Dayanışma	500 TL den az	111	3,6997	,80146	3,342	,010*
	500-1000 TL	161	3,9203	,76310		
	1001-1500 TL	122	3,9754	,79677		
	1501-2000 TL	45	4,0444	,83364		
	2000 TL den fazla	67	4,0721	,65919		
Tarihsel Mirasa Duyarlılık	500 TL den az	111	3,6622	,85678	2,796	,026*
	500-1000 TL	161	3,8344	,68478		
	1001-1500 TL	122	3,8456	,68908		
	1501-2000 TL	45	3,9741	,72034		
	2000 TL den fazla	67	4,0050	,76705		
Misafirperverlik	500 TL den az	111	3,9039	,80074	1,229	,297
	500-1000 TL	161	3,9689	,78643		
	1001-1500 TL	122	3,9317	,73129		
	1501-2000 TL	45	4,0296	,84782		
	2000 TL den fazla	67	4,1443	,60989		
Hoşgörü	500 TL den az	111	3,4670	,72294	6,063	,000*
	500-1000 TL	161	3,8126	,68256		
	1001-1500 TL	122	3,7951	,72973		
	1501-2000 TL	45	3,8852	,73583		
	2000 TL den fazla	67	3,9129	,73073		
Adillik	500 TL den az	111	3,9520	,77700	2,014	,091
	500-1000 TL	161	4,1491	,72830		
	1001-1500 TL	122	4,0861	,67462		
	1501-2000 TL	45	4,1778	,74823		
	2000 TL den fazla	67	4,2363	,77370		
Çalışkanlık	500 TL den az	111	3,8033	,82944	1,798	,128
	500-1000 TL	161	4,0435	,76683		
	1001-1500 TL	122	3,9467	,67054		
	1501-2000 TL	45	3,9296	,70486		
	2000 TL den fazla	67	3,9900	,64281		

Doğal çevreye duyarlılık	500 TL den az	111	3,8348	,85206		
	500-1000 TL	161	4,0300	,75780	3,826	,004*
	1001-1500 TL	122	4,1776	,75901		
	1501-2000 TL	45	4,1667	,63066		
	2000 TL den fazla	67	4,1841	,73291		
Sorumluluk	500 TL den az	111	3,8228	,64717		
	500-1000 TL	161	3,9317	,60423	,892	,468
	1001-1500 TL	122	3,9590	,70199		
	1501-2000 TL	45	3,9407	,60109		
	2000 TL den fazla	67	3,9776	,67476		
Vatanseverlik	500 TL den az	111	3,8258	,72939		
	500-1000 TL	161	3,8696	,64299		
	1001-1500 TL	122	3,8593	,67387	,981	,418
	1501-2000 TL	45	3,9741	,61644		
	2000 TL den fazla	67	3,9975	,58134		
Toplam	500 TL den az	111	3,7489	,57627		
	500-1000 TL	161	3,9326	,53237		
	1001-1500 TL	122	3,9346	,52073	3,935	,004*
	1501-2000 TL	45	3,9915	,53940		
	2000 TL den fazla	67	4,0418	,48560		

***p <.05**

Test sonuçlarına göre aylık gelir düzeyine göre yardımseverlik (F: 3,833, p<.05), dayanışma (F: 3,342, p<.05), tarihsel mirasa duyarlılık (F: 2,796, p<.05), hoşgörü (F: 6,063, p<.05), doğal çevreye duyarlılık (F: 3,826, p<.05) alt boyutlarında ve toplamda (F: 3,935, p<.05) anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır.

Farklılığın hangi gruptan yana olduğunu anlayabilmek için Tukey testi yapılmıştır. Yardımseverlik alt boyutunda aylık gelirleri 500-1000 TL ve 500 TL' den az olanlar arasında aylık gelirleri 500-1000 TL olanlar lehine; aylık gelirleri 1001-1500 TL ile 500 TL' den az olanlar arasında aylık gelirleri 1001-1500 TL olanlar lehine; aylık gelirleri 2000 TL'den fazla olanlar ile 500 TL'den az olanlar arasında aylık gelirleri 2000 TL'den fazla olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Dayanışma ve tarihsel mirasa duyarlılık alt boyutunda aylık gelirleri 2000 TL'den fazla olanlar ile 500 TL'den az olanlar arasında aylık gelirleri 2000 TL'den fazla olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Hoşgörü alt boyutunda aylık gelirleri 500-1000 TL ve 500 TL' den az olanlar arasında aylık gelirleri 500-1000 TL olanlar lehine; aylık gelirleri 1001-1500 TL ile 500 TL' den az olanlar arasında aylık gelirleri 1001-1500 TL olanlar lehine; aylık gelirleri 1501-2000 TL ile 500 TL'den az olanlar arasında aylık

gelirleri 1501-2000 TL olanlar lehine; aylık gelirleri 2000 TL'den fazla olanlar ile 500 TL'den az olanlar arasında aylık gelirleri 2000 TL'den fazla olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Doğal çevreye duyarlılık alt boyutunda aylık gelirleri 1001-1500 TL ile 500 TL'den az olanlar arasında aylık gelirleri 1001-1500 TL olanlar lehine; aylık gelirleri 2000 TL'den fazla olanlar ile 500 TL'den az olanlar arasında aylık gelirleri 2000 TL'den fazla olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Toplamda ise aylık gelirleri 500-1000 TL ve 500 TL'den az olanlar arasında aylık gelirleri 500-1000 TL olanlar lehine; aylık gelirleri 2000 TL'den fazla olanlar ile 500 TL'den az olanlar arasında aylık gelirleri 2000 TL'den fazla olanlar lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Bu sonuca göre; aylık gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin değerleri edinim düzeyi de artmaktadır. Ekonomik düzeyin yükselmesinin beraberinde getireceği sosyo-kültürel olanaklar bu sonucun başlıca etkenlerinden biri olabilir.

4.8. Televizyonda En Çok İzlenen Program Türüne Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Varyans Analizi Sonuçları

Televizyonda izlenen program türüne göre Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutlarına ilişkin tek yönlü Manova testi sonuçları Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16: Tv'de En Çok İzlenen Program Türüne Göre Değerler Eğitimi Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Tek Yönlü Manova Analizi Sonuçları

Alt Boyut	TV	N	Ortalama	Standart Sapma	F	p
Yardımseverlik	Çizgi Film	128	3,6419	,73504	,644	,719
	Dizi	200	3,7733	,69657		
	Magazin	11	3,5455	,38072		
	Haber	14	3,8452	,69940		
	Yabancı Sinema	30	3,7389	,66333		
	Türk Sineması	14	3,6548	,83580		
	Belgesel	47	3,7908	,64500		
	Spor	62	3,7634	,75359		
Dayanışma	Çizgi Film	128	3,8008	,81141	1,500	,165
	Dizi	200	3,9400	,75356		
	Magazin	11	3,5606	,68829		
	Haber	14	3,9286	,82616		
	Yabancı Sinema	30	3,9833	,85023		
	Türk Sineması	14	3,7024	,71665		
	Belgesel	47	3,9858	,76204		
	Spor	62	4,1022	,77844		

Tarihsel Mirasa Duyarlılık	Çizgi Film	128	3,7461	,81836		
	Dizi	200	3,8600	,71894		
	Magazin	11	3,9242	,66818		
	Haber	14	3,6905	,91488	,628	,733
	Yabancı Sinema	30	3,8444	,58220		
	Türk Sineması	14	3,7143	,66161		
	Belgesel	47	3,8830	,65747		
	Spor	62	3,9355	,80885		
Misafirperverlik	Çizgi Film	128	3,8607	,75694		
	Dizi	200	3,9933	,73874		
	Magazin	11	4,0455	1,05169		
	Haber	14	4,0952	,73005	,882	,520
	Yabancı Sinema	30	3,9000	,77509		
	Türk Sineması	14	3,8810	,83058		
	Belgesel	47	4,0603	,68227		
	Spor	62	4,0995	,83440		
Hoşgörü	Çizgi Film	128	3,6198	,76446		
	Dizi	200	3,7292	,69465		
	Magazin	11	3,8788	,68755		
	Haber	14	4,0000	,74822	2,508	,015*
	Yabancı Sinema	30	3,8500	,71566		
	Türk Sineması	14	3,4643	,51548		
	Belgesel	47	3,7872	,78919		
	Spor	62	4,0134	,69627		
Adillik	Çizgi Film	128	4,0586	,73221		
	Dizi	200	4,1017	,71296		
	Magazin	11	3,9545	,53276		
	Haber	14	3,9762	1,20869	,966	,456
	Yabancı Sinema	30	4,0333	,80038		
	Türk Sineması	14	3,9048	,81575		
	Belgesel	47	4,2872	,63007		
	Spor	62	4,2070	,75307		
Çalışkanlık	Çizgi Film	128	3,9076	,77860		
	Dizi	200	3,9692	,69578		
	Magazin	11	3,7879	,67532	,579	,773
	Haber	14	4,1548	,73805		
	Yabancı Sinema	30	3,8000	,87800		
	Türk Sineması	14	3,9048	,87880		
	Belgesel	47	3,9787	,73114		
	Spor	62	4,0215	,73582		
Doğal Çevreye Duyarlılık	Çizgi Film	128	3,9948	,81514		
	Dizi	200	4,0425	,75466		
	Magazin	11	4,1212	,83696		
	Haber	14	4,3333	,62017	,549	,798
	Yabancı Sinema	30	4,0389	,85957		
	Türk Sineması	14	4,0000	,87949		
	Belgesel	47	4,0709	,72377		
	Spor	62	4,1559	,76577		

Sorumluluk	Çizgi Film	128	3,8867	,65372		
	Dizi	200	3,9350	,64621		
	Magazin	11	3,7576	,71244		
	Haber	14	4,1071	,81284	,563	,786
	Yabancı Sinema	30	3,8389	,77371		
	Türk Sineması	14	3,7976	,68929		
	Belgesel	47	3,9894	,55321		
	Spor	62	3,9516	,59013		
Vatanseverlik	Çizgi Film	128	3,7708	,75324		
	Dizi	200	3,9408	,59283		
	Magazin	11	3,9697	,71031		
	Haber	14	3,8929	,64915	,938	,477
	Yabancı Sinema	30	3,8944	,71984		
	Türk Sineması	14	3,7262	,89540		
	Belgesel	47	3,9326	,54024		
	Spor	62	3,9086	,65403		
Toplam	Çizgi Film	128	3,8288	,57469		
	Dizi	200	3,9285	,51187		
	Magazin	11	3,8545	,50723		
	Haber	14	4,0024	,64041	1,092	,367
	Yabancı Sinema	30	3,8922	,58222		
	Türk Sineması	14	3,7750	,58473		
	Belgesel	47	3,9766	,46487		
	Spor	62	4,0159	,55972		

*p <.05

Test sonuçlarına göre televizyonda izlenen program türüne göre sadece hoşgörü (F: 2,508, p<.05) alt boyutunda anlamlı bir farklılığa ulaşılmıştır.

Hoşgörü alt boyutunda Tv' de en çok spor programı ve çizgi film izleyenler arasında spor programlarını izleyenlerin lehine anlamlı farklılık bulunmuştur.

Spor, bireyin fikir, ruh ve bedenen gelişmesini ve bu öğeler arasında koordinasyonu ve sosyalleşmeyi sağlayan bir olgudur (Yetim, 2000: 115). Sporun özünde rekabet, çatışma-uzlaşma-uyum sürecine katkı, toplumun sosyal ve kültürel hedeflerini kavrayabilme, işbölümü ve dayanışmanın geliştirilmesi yer almaktadır (Erkal, 1992: 99). Spor; liderlik, hoşgörü, arkadaşlık, iyiyi, doğruyu gücüyle kazanma takdir etme gibi nitelikler kazandırır (Yetim, 2000: 123). Sporun bu özellikleri dikkate alındığında spor programlarını izlemenin hoşgörü değerini arttırması beklenen bir sonuçtur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmadan elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlara dayalı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutları ve toplamı ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi belirlemek amaçlı yapılan t-testinde; vatanseverlik, tarihsel mirasa duyarlılık ve dayanışma değerlerine ait puanların cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Buna karşılık yardımseverlik, misafirperverlik, hoşgörü, adillik, çalışkanlık, doğal çevreye duyarlılık, sorumluluk değerlerinde ve toplamda kızların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Keskin (2008)' in 2005 yılındaki Değerler Eğitimi Ölçeği uygulama sonuçlarında da cinsiyete göre vatanseverlik ve tarihsel mirasa duyarlılık, çalışkanlık değerlerinde anlamlı farklılık çıkmazken; Keskin'in 2006 yılındaki uygulamaya göre yalnızca vatanseverlik değerinde cinsiyete göre anlamlı farklılık çıkmamıştır. Bu çalışma cinsiyet değişkeni açısından Keskin (2008)'in 2005 yılındaki uygulamasında vatanseverlik ve tarihsel mirasa duyarlılık değerlerinde, 2006 yılındaki uygulamasında vatanseverlik değerinde anlamlı farklılık bulunamaması bakımından paralellik göstermektedir.

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutları ve toplamı ile kardeş sayısı arasındaki ilişkiyi belirleme amaçlı yapılan tek yönlü manova analizine göre yalnızca hoşgörü değerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Kardeş sayısı arttıkça hoşgörü değerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutları ve toplamı ile baba öğrenim durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında vatanseverlik, çalışkanlık, misafirperverlik ve sorumluluk değerlerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bunların dışındaki değerlerde ve toplamda baba öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin değerleri edinim düzeyinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Keskin (2008)'in 2005 yılındaki uygulamasında çalışkanlık değeri hariç diğer

değerlerde ve toplamda anlamlı farklılık bulunurken; 2006 yılındaki uygulamasında tüm alt boyutlarda anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuca göre baba öğrenim düzeyi arttıkça değerleri edinim düzeyi de artmaktadır. Keskin (2008)'in 2005 yılındaki uygulaması çalışkanlık değerinde anlamlı farklılık bulunmaması ve yardımseverlik, dayanışma, tarihsel mirasa duyarlılık, hoşgörü, adillik, doğal çevreye duyarlılık değerlerinde ve toplamda anlamlı farklılık bulunmaması bakımından benzerlik göstermektedir. 2006 yılındaki uygulamasında vatanseverlik, çalışkanlık, misafirperverlik ve sorumluluk değerlerinde anlamlı fark bulunması araştırma sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutları ve toplamı ile anne öğrenim durumu arasındaki ilişkiye bakıldığında yardımseverlik, dayanışma, tarihsel mirasa duyarlılık, hoşgörü, çalışkanlık, doğal çevreye duyarlılık, vatanseverlik değerlerinde ve toplamda anlamlı farklılık bulunurken; misafirperverlik, adillik, sorumluluk değerlerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Araştırma sonuçlarına göre anne öğrenim düzeyi arttıkça öğrencilerin değerleri edinim düzeyleri de artmaktadır. Keskin (2008)'in 2005 ve 2006 yılındaki uygulamalarında baba öğrenim durumunda olduğu gibi çalışkanlık değeri hariç diğer değerlerde ve toplamda anlamlı farklılık bulunmuş olup, anne öğrenim durumu arttıkça öğrencilerin değerleri edinim düzeyinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Keskin (2008)'in anne öğrenim durumuna göre çalışkanlık değerinde farklılık olmaması araştırma sonuçlarıyla örtüşmemekte, misafirperverlik, adillik ve sorumluluk değerleri hariç diğer değerlerde anlamlı farklılıklar bulunması araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutları ve toplamı ile baba mesleği arasındaki ilişkiye bakıldığında yardımseverlik, dayanışma, tarihsel mirasa duyarlılık, hoşgörü, adillik, doğal çevreye duyarlılık değerlerinde ve toplamda anlamlı farklılık bulunurken; vatanseverlik, çalışkanlık, misafirperverlik ve sorumluluk değerlerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Keskin (2008)'in 2005 yılındaki uygulamasında hoşgörü, tarihsel mirasa duyarlılık, dayanışma, yardımseverlik ve sorumluluk değerinde farklılığa rastlanırken; toplamdaki farklılık babaları memur olan öğrencilerin lehinedir. 2006 yılındaki uygulamada ise tüm alt boyutlarda ve toplamda anlamlı farklılık

bulunmuş olup, toplamdaki anlamlı farklılık babaları memur, esnaf ve serbest meslek sahibi olanlar lehinedir. Keskin (2008)'in 2005 ve 2006 yılındaki uygulamalarında hoşgörü, tarihsel mirasa duyarlılık, dayanışma, yardımseverlik değerlerinde ve toplamda anlamlı farklılığa ulaşılması araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Babaları memur olan öğrencilerin lehine olan anlamlı fark aynı zamanda bu araştırmada elde edilen sonuçla örtüşmektedir.

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutları ve toplamı ile anne mesleği arasındaki ilişkiye bakıldığında hem alt boyutlarda hem de toplamda anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bu sonuçlar Keskin (2008)'in 2005 yılında yaptığı uygulamada yalnızca misafirperverlik değerinde fark bulunmaması açısından, 2006 yılındaki uygulamasında ise vatanseverlik ve misafirperverlik alt boyutunda farklılık olmaması bakımından paralellik göstermektedir.

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutları ve toplamı ile aylık gelir düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında yardımseverlik, dayanışma, tarihsel mirasa duyarlılık, hoşgörü, doğal çevreye duyarlılık alt boyutlarında ve toplamda anlamlı farklılık bulunmuştur. Aylık gelir düzeyi arttıkça öğrencilerin değerleri edinim düzeyi de artmaktadır. Araştırma sonuçları Baydar (2009)'ın çalışmasındaki sosyo-ekonomik düzeyin değerleri etkilemediği sonucuyla örtüşmemektedir.

İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin Değerler Eğitimi Ölçeği alt boyutları ve toplamı ile televizyonda en çok izlenen program türüne göre sadece hoşgörü değerinde spor programını izleyenler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuca göre spor programları öğrencilerin daha hoşgörülü olmalarında etkilidir diyebiliriz.

Genel olarak araştırma sonuçlarına bakıldığında; kızların erkeklere göre değerleri edinme düzeyi daha yüksektir. Kardeş sayısı arttıkça hoşgörü değeri azalmıştır. Anne ve baba öğrenim durumu arttıkça değerleri edinme düzeyi artmıştır. Baba mesleği memur olanların değerleri edinme düzeyi yüksektir. Anne mesleği ile değerleri edinme düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ekonomik düzey arttıkça değerleri edinme düzeyi artmıştır. Tv' de en çok spor programını izleyenlerin hoşgörü değerini edinme düzeyleri yüksektir.

5.2. Öneriler

Değerler eğitime yönelik ülkemizde var olan çalışmalar çoğunlukla çeşitli öğrenim düzeylerindeki öğrencilerin değerlerini belirlemeye yöneliktir. Değerlerin farklı yöntem ve tekniklerle öğretilmesine yönelik çalışmalar kısıtlı olup, bu alanda çalışmalar yapılabilir. Ayrıca öğretmenlerin değerleri öğretim sürecinde hangi yaklaşımları kullandığını belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

İlköğretim 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerinin diğer derslerde de nasıl ve ne kadar kazandırıldığına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Günümüzde hayatımızın neredeyse her anında var olan medya ile değerler eğitimi etkileşimini belirlemeye yönelik çalışmalar yapılabilir.

Araştırmada anne ve babanın öğrenim düzeyi arttıkça öğrencilerin değerleri edinim düzeylerinin de arttığı bulgulanmıştır. Bu bulguya göre, anne ve babanın eğitim seviyesinin yükselmesi öğrencilerin değerleri edinme düzeylerini artırdığı için ülkemizde zorunlu öğrenim süresi artıracak yeni düzenlemeler yapılabilir.

Görsel medyanın insanlar üzerindeki etkisi hemen herkes tarafından kabul gören bir gerçektir. Bu nedenle ülkeler görsel medyayı kendi başlarına bırakmamışlardır. Bu kuruluşların yayınları uzmanlar tarafından sürekli inceleme altındadır. Bazı programların yayından kaldırılması veya bazı programları yayınlayan yayın kuruluşlarına bir takım yaptırımlar (yayınlarının geçici süre durdurulması vb) uygulanması bu durumun en somut örneklerindedir. Toplum üzerinde bu kadar etkili olan görsel medyanın değerlerin edinilmesine katkısı da oldukça fazla olmalıdır. Ancak araştırmada televizyonda en çok izlenen program türüne göre sadece hoşgörü değerinde spor programını izleyenler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Dolayısıyla görsel medyanın insanlar üzerindeki bu etkileyici özelliğinden yararlanılarak değer eğitimi destekleyici programlara daha fazla önem vermeleri sağlanabilir.

Araştırmada, kardeş sayısı arttıkça hoşgörü değerinin azaldığı bulgulanmıştır. Bu nedenle ailelerin bakabilecekleri kadar çocuk sahibi olmaları konusunda bilinçlendirici çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akbaş, O. (2007). "Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi". Kaymakcan R. vd. (Ed.). *Değerler ve Eğitimi* (ss. 673-695). İstanbul: Dem Yay.

Akbaş, O. (2008). "Sosyal Bilgilerde Değerler ve Öğretimi". Tay, B. ve Öcal, A. (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 335-360). Ankara: Pegem Akademi Yay.

Akbaş, O. (2009). "İlköğretim Okullarında Görevli Branş Öğretmenlerinin Değer Öğretimi Yaparken Kullandıkları Etkinlikler: 2004 ve 2007 Yıllarına İlişkin Bir Karşılaştırma". *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 17 (2), 403-414.

Aspin, D. N. (2007). *The Ontology of Values and Values Education*. Aspin, D. N. & Chapman, D. J. (Ed.). *Values Education and Life Long Learning*. Springer.

Başol, G., Bardakçı, S. (2008). "Eğitim Değerlerindeki Farklılaşmalar Konusunda Öğretmen Görüşlerine Yönelik Bir Çalışma". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 8 (2). 467-479.

Baydar, P. (2009). *İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Cooper, M., Burman, E., Ling L, Razdevsek-Pucko, C. & Stephenson J. (2005). "Practical Strategies In Values Education". (Ed.). Stephenson J., L, L., Burman, E., Cooper, M. Taylor & Francis e-Library.

Deveci, H., Karadağ, R. ve Yılmaz, F. (2008). "İlköğretim Öğrencilerinin Şiddet Algıları". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 7 (24), 351-368.

Doğanay, A. (2006). "Değerler Eğitimi". Cemil Öztürk. (Ed.). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (ss. 255-286). Ankara: Pegem Akademi Yay.

Elkatmış, M. (2009). “Hayat Bilgisi Öğretiminde Değer Eğitimi”. Tay, B. (Ed.). *Hayat Bilgisi Öğretimi*. (ss. 335-365). Ankara: Maya Akademi Yay.

Erkal, M. E. (1992). *Sosyolojik Açıdan Spor*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Fidan, N. ve Erden, M. (2001). *Eğitime Giriş*. İstanbul: Alkım Yay.

Güngör, E. (2000). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yay.

Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). “Learning and Teaching About Values: A Review of Recent Research”. *Cambridge Journal of Education*, 30 (2), 169-202.

Huitt, W. (2004). Values. Educational Psychology Interactive. Valdosta, GA: Valdosta State University.

<http://www.edpsycinteractive.org/topics/affsys/values.html> E.T. 15.08.2009

Kale, N. (2007). “Nasıl Bir Değerler Eğitimi”. Kaymakcan R. vd. (Ed.). *Değerler ve Eğitimi*. (ss. 313- 322) İstanbul: Dem Yay.

Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yay.

Keskin, Y. (2008). Türkiye’de *Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Korthagen, F., Lunenberg, M. & Willemse M. (2005). “Values in Education: A Challenge for Teacher Educators”. *Teaching and Teache Education*, 21, 205-217.

Kuçuradi, İ. (2003). *İnsan ve Değerleri*, Ankara: Türk Felsefe Kurumu.

Lovat, T. J. & Clement, N. D. (2008). “The Pedagogical Imperative of Values Education”. *Journal of Beliefs and Values*, 29(3), 273-285.

McMillan, J. H. & Schumacher S. (2006). *Research in Education: Evidence-Based Inquiry*, London: Pearson.

MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Ankara: T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Mehmedoğlu, A. U. (2006). "Gençlik, Değerler ve Din". Mehmedoğlu, Y. ve Mehmedoğlu, A. U. (Ed.) *Küreselleşme Ahlak ve Değerler* (ss. 251-317). İstanbul: Litera Yay.

Omeonu, C. A. & Matthews, L. (2005). "Relative Effectiveness of Values Clarification Modeling in Enhancing the Moral Values of Adolescents in Selected Nigerian Schools". *Journal of Research on Christian Education*, 14(1), 95-116.

Owens, V. (2005). "Values Disparity and Academic Achievement among Ugandan Adolescents". *Journal of Beliefs and Values*, 26(3), 311-315.

Önür, N. Modernleşme Sürecinde Okul, Aile ve Medya Kavşagında Toplumsal Değerler. Kaymakcan R. vd. (Ed.). *Değerler ve Eğitimi* (ss. 157-176). İstanbul: Dem Yay.

Özensel, E. Liseli Kız ve Erkek Öğrencilerin Değer Yargıları ve Türk Toplumunun Temel Toplumsal Kurumlarına Bakış Açıları. Kaymakcan R. vd. (Ed.). *Değerler ve Eğitimi* (ss. 743-769). İstanbul: Dem Yay.

Öztürk, E. (2009). "Hayat Bilgisi Dersinde Değer Eğitimi ve Örnek Uygulamalar". (Ed.) Öğölmüş, S. *İlköğretim Hayat Bilgisi Öğretimi ve Öğretmen El Kitabı* (ss. 479-535). Ankara: Pegem Akademi Yay.

Öztürk, H. E., (2002). *Kişilik Gelişimi Açısından Çocuk ve Televizyon*. İstanbul: Beyan Yay.

Pakizeh, A., Jochen E. G. & Maio, G. R. (2007). "Basic Human Values: Inter-value Structure In Memory". *Journal of Experimental Psychology*, 43, 458-465.

Parks, L., Guay, R. P. (2009). "Personality, Values and Motivation". *Personality and Individual Difference*, 47, 675-684.

Piercy, F., Schultz, K. (1978) "Values Clarification Strategies for Couples' Enrichment". *The Family Coordinator*, 27 (2), 175-178.

Poyraz, H. (2007). "Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı". Kaymakcan R. vd. (Ed.). *Değerler ve Eğitimi* (ss 81-88). İstanbul: Dem Yay.

RTÜK. (2007). *İlköğretim Medya Okuryazarlığı Dersi Öğretmen El Kitabı*. Ankara.

Sağnak, M. (2007). "Orta Öğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Okulun Örgütsel Değerlerine İlişkin Alguları ile Kişisel Değerleri

Arasındaki Uyum Düzeyleri.” Kaymakcan R. vd. (Ed.). *Değerler ve Eğitimi* (ss. 715-726). İstanbul: Dem Yay.

Sarı, M., Sarı S. ve Ötünç, M. S. (2008). “İlköğretim Öğrencilerinin Demokratik Değerlere Bağlılıkları ve Çatışma Çözümü Becerileri”. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 8 (1), 161-192.

Selçuk, Z. (2005). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yay.

Senemoğlu, N. (2004). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. İstanbul: Gazi Kitabevi.

Sevinç, M. (2006). “Evrensel ve Yerel Değerlerin Eğitime Yansımaları”. Mehmedoğlu, Y. ve Mehmedoğlu, A. U. (Ed.). *Küreselleşme Ahlak ve Değerler* (ss. 205-237). İstanbul: Litera Yay.

Silfver, M. (2007). “Gender Differences in Value Priorities, Guilt, and Shame among Finnish and Peruvian Adolescents.” *Sex Roles*, 56(9-10), 601-609.

Tezcan, M. (2006). “Eğitimin Toplumsal Temelleri”. Sönmez V. (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* (ss. 95-118). Ankara: Anı Yay.

Thornberg, R. (2008). “The Lack of Professional Knowledge in Values Education”. *Teacher and Teacher Education*, 24, 1791-1798.

Tirri, K. & Husu, J. (2007). “Developing Whole School Pedagogical Values- A Case of Going Through The Ethos of “Good Schooling””. *Teaching and Teacher Education*, 23, 390-401.

Tümkiye, S. (2010). “Okul Öncesi Eğitim Döneminde Ailenin Rolü ve Önemi”. Tümkiye, S. ve Gülaçtı, F. (Ed.) *Erken Çocukluk Eğitimi* (ss. 280-300). Ankara: Nobel Yay.

Veugelaers, W. (2000). “Different Ways of Teaching Values.” *Educational Review*, 52 (1), 37-46.

Yel, S. ve Aladağ, S. (2009). “Sosyal Bilgilerde Değerlerin Öğretimi”. Safran, M. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* (ss. 117-148). Ankara: Pegem Akademi Yay.

Yetim, A. A. (2000). *Sosyoloji ve Spor*. Ankara: Topkar Matbaacılık.

Yıldırım, K. (2009). “Values Education Experiences of Turkish Class Teachers: A Phenomenological Approach”. *Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.

Yüksel, S. (2004). *Örtük Program Eğitimde Saklı Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yay.

EKLER**EK:1**

T.C
ERZİNCAN VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.24.00.06.002/
KONU : Anket Uygulaması.

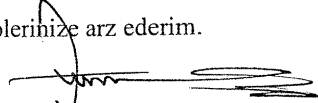
11.01.2010*000314

İL MAKAMINA
ERZİNCAN

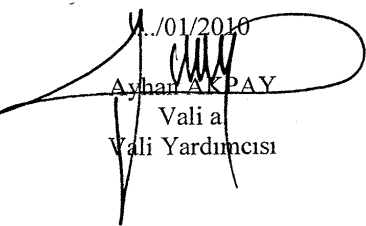
Erzincan Üniversitesi Personel Dairesi Başkanlığından dairemize intikal eden 28.12.2009 tarihli ve 6613 sayılı yazılarında; Eğitim Fakültesi öğretim elemanlarından Araştırma Görevlisi Nihan AKTAŞ'ın yüksek lisans tez çalışmaları için ekteki programda isimleri yazılı merkez ilköğretim okullarımızda "İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri" konulu anket çalışması yapmak istedikleri belirtilmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığının "Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi"ne istinaden oluşturulan "İl Milli Eğitim Müdürlüğü Değerlendirme Komisyonu" Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi Nihan AKTAŞ'ın ekteki programda isimleri yazılı ilköğretim okullarımızda "İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerleri Edinme Düzeyleri" konulu anket çalışması yapması müdürlüğümüzce yerinde görülmektedir.

Makamlarınızca da yerinde görüldüğü takdirde; tensiplerinize arz ederim.


Aydın YALÇIN
Milli Eğitim Müdürü

OLUR

11/01/2010

Ayhan AKPAZ
Vali a
Vali Yardımcısı

EKLER:

- 1 - Yazı (1 sayfa)
- 2 - Çalışma Planı (2 sayfa)
- 3 - Komisyon Kararı Form-2 (1 sayfa)
- 4 - Taahhütname EK-1 (1 adet)
- 5 - Taahhütname EK-2 (1 adet)
- 6 - Veri Toplama Araçları (1 adet 3 sayfa)

EK:2

Sevgili öğrenciler;
Aşağıda bir araştırmada kullanılmak üzere hazırlanan soruları içtenlikle cevaplamanız sizler hakkında gerçekçi bilgiler edinmemizi sağlayacaktır.
2. ve 3. sayfada verilmiş olan 60 ifade; 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi ile ilgilidir. İfadelerin yanında 5 tane kutucuk bulunmaktadır. Verilen ifadeleri dikkatlice okuyarak size en uygun olan kutucuğa (x) işareti koyunuz.
Teşekkür ederim.

Nihan AKTAŞ

1	Cinsiyetiniz	① Kız	② Erkek			
2	Kardeş sayınız	① 1-2	② 3-4	③ 5-6	④ 7 ve yukarı	
3	Babanızın öğrenim durumu	① Okuryazar değil ② Okuryazar ③ İlkokul mezunu ④ Ortaokul mezunu ⑤ Lise mezunu ⑥ Üniversite Mezunu ⑦ Lisansüstü (Yüksek Lisans, Doktora)				
4	Annenizin öğrenim durumu	① Okuryazar değil ② Okuryazar ③ İlkokul mezunu ④ Ortaokul mezunu ⑤ Lise mezunu ⑥ Üniversite Mezunu ⑦ Lisansüstü (Yüksek Lisans, Doktora)				
5	Babanızın mesleği (Serbest mesleğin ismini noktalı yere yazınız.)	① İşçi ② Memur ③ Esnaf ④ İşsiz ⑤ Emekli ⑥ Çiftçi ⑦ Serbest meslek.....				
6	Annenizin mesleği (Serbest mesleğin ismini noktalı yere yazınız.)	① Ev hanımı ② Memur ③ Esnaf ④ İşçi ⑤ Emekli ⑥ Serbest meslek.....				
7	Ailenizin toplam aylık geliri kaç TL'dir	500 TL den az	500-1000 TL	1001-1500 TL	1501-2000 TL	2001 TL'den yukarı
		①	②	③	④	⑤

8	Televizyonda en çok izlediğiniz program türü	① Çizgi Film ② Dizi ③ Magazin ④ Haber ⑤ Yabancı Sinema ⑥ Türk Sineması ⑦ Belgesel ⑧ Spor				
---	----------------------------------------------	---------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--	--	--

İLKÖĞRETİM BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNE YÖNELİK SOSYAL BİLGİLER DEĞERLER ÖLÇEĞİ

➤ Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz. İfade hakkındaki düşüncenizi sağdaki beş kutucuktan birine işaretleyiniz. Her bir ifade (cümle) için sadece bir işaretleme yapınız.	Kesinlikle kabuluyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Kabuluyorum	Tamamen kabuluyorum
1. Yurdumuzun her karış toprağı çok değerlidir.	()	()	()	()	()
2. Arkadaşlarımızın yaptığı hataları hoşgörüyle karşılamalıyız.	()	()	()	()	()
3. Türkler tarih boyunca gelenek ve göreneklerini koruyamamışlardır.	()	()	()	()	()
4. Davranışına olmanın bir toplumun ayakta durması mümkün değildir.	()	()	()	()	()
5. Akarsularımızın temiz kalmasını sağlayacak tedbirler almaya gerek yoktur.	()	()	()	()	()
6. Yaşlı ve kimsesiz kişileri zaman zaman ziyaret etmeliyiz.	()	()	()	()	()
7. Derslerimize çok çalışmak bize bir şey kazandırmaz.	()	()	()	()	()
8. Türklerin komukseverliğı diuvaca ünlüdür.	()	()	()	()	()
9. Öğretmen sınıfıta bütün öğrencilere eşit şekilde davranmalıdır.	()	()	()	()	()
10. Sorumluluk duygusu doğuştan gelir, sonradan kazanılmaz.	()	()	()	()	()
11. Anne sevgisi, vatan sevgisinden daha önemlidir.	()	()	()	()	()
12. Diğer insanların bizim gibi düşünüp davranmalarını istemeliyiz.	()	()	()	()	()
13. Türkçe çok eski çağlara dayanan zengin ve köklü bir dildir.	()	()	()	()	()
14. Aile bireyleri arasında davranışma olmasına gerek yoktur.	()	()	()	()	()
15. Çevreyi kirletenler uvarımalı, gerekirse ilgililere haber verilmelidir.	()	()	()	()	()
16. Zor durumda olan birine yardım etmek kanuni bir vazifedir.	()	()	()	()	()
17. Başarılı ve muflı olmanın temeli, çalışkan olmaktır.	()	()	()	()	()
18. Yurdumuza gelen turistleri misafir olarak kabul etmemiz gerekmez.	()	()	()	()	()
19. Evde bütün işleri bir kişi yapmalıdır.	()	()	()	()	()
20. Ailemizle, okulumuzla, toplumsal yaşamımızla ilgili çeşitli sorumluluklarımız vardır.	()	()	()	()	()
21. Atalarımızın armağanı olan ülkemizi her sevden üstün tutmalı ve korumalıyız.	()	()	()	()	()
22. Herkes düşüncelerinde ve dini inançlarında özgürdür.	()	()	()	()	()
23. Atalarımızın bize emanet olarak bıraktıkları yapı ve eserleri kendi haline bırakmalıyız.	()	()	()	()	()
24. Kurtuluş Savaşı Türk milletinin dayanışmasının en somut örneğidir.	()	()	()	()	()
25. Doğal çevredeki bozulmalar insan hayatını olumsuz yönde etkilemez.	()	()	()	()	()
26. Yardımlar her zaman maddt olmaz.	()	()	()	()	()
27. Sınıvlardan alınan notlar başarının göstergesi sayılmaz.	()	()	()	()	()
28. Evimize gelen konuklara karşı içtenlikle davranmalıyız.	()	()	()	()	()
29. Devlet her vatandaşına eşit şekilde davranmalıdır.	()	()	()	()	()

Lütfen aşağıdaki ifadeleri dikkatlice okuyunuz. İfade hakkındaki düşüncenizi sağdaki beş kutucuktan birine işaretleyiniz. Her bir ifade (cümle) için sadece bir işaretleme yapınız.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen katılıyorum
30. Görevimizi yerine getirmediğimizde, bu davranışımızdan sorumlu tutulamayız.	()	()	()	()	()
31. Vatan sadece bir toprak parçasıdır.	()	()	()	()	()
32. Diğer ulusların gelenek ve göreneklerine saygı göstermek gerekmez.	()	()	()	()	()
33. Her Türk kültürüyle övülmeli ve onu geliştirmeye çalışmalıdır.	()	()	()	()	()
34. Sel ve deprem gibi felaketlerden zarar görenlere yardım etmek sadece Kızılay'ın görevidir.	()	()	()	()	()
35. Kat atıklar çevre kirliliğini neden olmamaları için toplanmalı, yeniden değerlendirilmelidir.	()	()	()	()	()
36. Başkalarına yardım etmek bize bir şey kazandırmaz.	()	()	()	()	()
37. İstedığımız sonuca ulaşmak, istediğimizi elde edebilmek çalışmakla mümkündür.	()	()	()	()	()
38. Türkler tarih boyunca düşmanlarına asla konuk-sever davranmamışlardır.	()	()	()	()	()
39. Sınıf başkanını öğretmen seçmelidir.	()	()	()	()	()
40. Ailede herkesin üzerine düşen sorumluluklar vardır.	()	()	()	()	()
41. Vatan sevgisi, vatan için çalışmayı gerektirir.	()	()	()	()	()
42. Hoşgörülü insan farklı duygu, düşünce ve davranış biçimlerini olabileceğini bilir ve kabul eder.	()	()	()	()	()
43. Atalarımız bizlere sadece eski yapı ve harabeler bırakmışlardır.	()	()	()	()	()
44. Kültürün gelişmesi ve zenginleşmesi için insanların dayanışma içinde olmaları gerekir.	()	()	()	()	()
45. Çevreyi korumak ve çevre kirliliğini önlemek sadece devletin görevidir.	()	()	()	()	()
46. Başkalarına yardım eden kişiler toplumun sevgi ve saygısını kazanırlar.	()	()	()	()	()
47. İnsanlar ihtiyaçlarını karşılayacak gelirleri çalışmadan da elde edebilirler.	()	()	()	()	()
48. Her Türk ailesi evine gelen gelen konuğuna saygı ve güler yüz gösterir.	()	()	()	()	()
49. Eski Türk ve İslam devletleri Müslüman olmayan halka birçok haklar tanımışlardır.	()	()	()	()	()
50. Sorumluluk almak yerine, sorumluluktan kaçmalıyız.	()	()	()	()	()
51. Üzerinde yaşadığımız topraklar kolay elde edilmiştir.	()	()	()	()	()
52. İnsanlar dini inançlarını açıklamak zorundadırlar.	()	()	()	()	()
53. Türk ulusu, köklü ve zengin tarihe sahiptir.	()	()	()	()	()
54. İnsanlar sadece bir savaş durumunda birlik ve beraberlik içinde olmalıdırlar.	()	()	()	()	()
55. Doğal kaynakları, gereğinden fazla ve amaç dışı kullanmamalıyız.	()	()	()	()	()
56. Karşılığını alamayacağımız yardımlar yapılamalıdır.	()	()	()	()	()
57. Vatandaşlarımızı geliştirmek, milletimize ve insanlığa hizmet etmek ancak çalışma ile mümkündür.	()	()	()	()	()
58. Misafirperverlik Türk ulusunun pek bilinmeyen bir özelliğidir.	()	()	()	()	()
59. Oyun oynarken sadece kendimizi düşünmemeliyiz.	()	()	()	()	()
60. Toplumsal yaşamın devamı için insanların sorumluluklarını yerine getirmeleri gerekir.	()	()	()	()	()

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Nihan AKTAŞ
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzincan 03.11.1984
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi 2007
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi
İletişim	
E-Posta Adresi	: nihan.aktas@gmail.com
Tarih	: 21.06.2010